

238008

DIN RĂZBOIUL PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI

SUFLET

274

DE

SOLDAT

Note-

de-

campanie.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Arabi.

Nămoloasa.

Mărășești.

IEȘENII ÎN LUPTĂ

CU

53 INFANTERIE ÎN DOBROGEA

RICARD R. TUFFLI,
profesor

6000 27
DIN RĂZBOIUL PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI

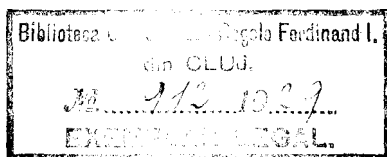

SUFLET DE SOLDAT

IEȘENII ÎN LUPTĂ
CU 53 INFANTERIE ÎN DOBROGEA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

RICARD R. TUFFLI
PROFESOR
CĂPITAN DE REZERVĂ DIN REG. 53 INFANTERIE

„CARTEA ROMÂNEASCĂ” S. A., CLUJ
11264

*Soldatului nostru român, curat
și cinstit, care a intrat în luptă
numai inimă și suflet, fără să
întrebe dacă este sprijinit sau
nu, închin aceste rânduri rupte
și ele din inimă și suflet.*

RICARD R. TUFFLI

BCU Cluj / Central U Comandantul Companiei a 3-a
din Regimentul 53 Infanterie.

PARTEA I-a

Plecarea.

Să fi fost cam pe la orele șase după amiază, pe platoul Copoului în partea de jos, spre vechea cazarmă a sanitarilor, până cam pe la fanării și viile așezate dealungul drumului ce duce spre Breazu, o mișcare neobicinuită, transformase vechiul câmp de exerciții a trupelor din garnizoana Iași, într'un adevărat furnicar de lume.

Regimentul 53 Infanterie, cu oamenii adunați pe companii și încolonați în batalioane, cu armele'n piramidă, așteptau cu nerabdare momentul plecării.

Sosirea din spre rondul al doilea a Colonelului Broșteanu, bunul nostru prieten, este salutată cu uralele nesfârșite, nu numai ale trupei, dar chiar și ale întregii mulțimi amestecată printre unități.

Batalionul întâi în frunte cu Statul Major al Regimentului, înainta încet și cu pas cadențat urmat de celelalte două batali-

oane, din care al treilea nu pornise din loc, în vreme ce muzica trecuse de casele lui Conu Matei Cantacuzino, de pe Strada Carol.

Regimentul nostru, deși de rezervă și deci fără de muzică, avuse norocul de a avea în cadrele sale pe unul din feciorii maestrului Bobescu, sufletul operetei Iașilor de altă dată, pe „Aurel“, care cu mijloace proprii și cu instrumente de reformă, date de Capitanul Vladuț, vre-o 10 dobe mici, cumpărate dela halele de vechituri de prin Târgul Cucului, reușise în mai puțin de o lună, să înjghebe o fanfară, care dacă nu cânta frumos, ținea în schimb împreună cu gorniștii ritmul mai până la batalionul al treilea.

Parcursul străzilor Carol, Lăpușneanu, Piața Unirii și Gareii se făcu în uralele nesfârșite ale mulțimei, atât de înghesuită pe străzi, în cât privit din Dealul Copoului, regimentul avea asemanarea șuvoaielor de apă, ce cu greu pe timp de ploaie își fac drumul printre lanurile de arătură.

Mai plecaseră și alte trupe din oraș înaintea noastră, se vede însă că rezerviștii, oameni mai în vârstă, țărani și orașeni, aveau mai adânc înfipte rădăcinile lor în inimile celor ce îi înconjurau. Uralele nu se mai terminau iar zgomotul devenise asurzitor. Toată calea presarată de flori

și cununi de frunze îți dădea impresia umbrelului pe covor.

La rampa gării de imbarcare, unde se făcuse un popas, iar trupa se așezase pe jos, fiecare își verifica echipamentul proaspăt luat în primire, în admirația părinților, rudelor și ale prietenilor, veniți cu toții ca să-i petreacă.

Un murmur asemănător albinelor când roiesc, mai puternic bine 'nțeles și întrețaiat de fluerăturile stridente ale locomotivei, domina întreaga împrejurime. Ici colea răsuna și câte un bocet de femeie, în sincope sau mai târăganat, după cum erau din oraș sau dela sate. Pare că și acum a văd cum în dreptul unui vagon de trupă, sergentul Ciobanu, din plutonul al doilea, mângâindu-și nevasta, căuta a o împăca cu vorbe cam de felul acesta: — „Vezi femeie, să nu ai nici o grijă, că mare-i Dumnezeu și ca mâine poimâne am să mă întorc iarăș acasă la copii“. — Femeia plângea mereu, jălind de ți se rupea inima; „Lisaveta“, căci așa a chema pe nevasta lui Ciobanu, pe care noi o cunoșteam de pe timpul concentrărilor, mărunțica aceea cu traista vărgată, care în fiecare Duminecă îi aducea malai și tutun, se'ncolăcise de-a binelea de gâtul lui Ciobanu, oprindu-l cu desăvârșire de a putea pași în vagon.

Bogonos, un tătărășan din compania a 4-a, un șmecher de mahalagiu fără de păreche, mare cunoscător al cailor fără de stăpân de prin șesul și baltăriile Crișteștilor, apucând-o pela spate în brațe o ridică'n sus pentru a o pune jos gramadă pe un maldăr de stof din fața magaziei vamei, zicându-i; — „Taci fă muiere, nu mai plânge; ce'l tot bocești și-i strici inima, că doar n'o murit încă; tu nu-l vezi pe Ciobanu tău ce mândru-i?! Ia deschide bine ochii; ia'n te uită la noi, cari cu toții ne-am logodit cu moartea și acum mergem la nuntă, ce mândri și voioși suntem!”

Atmosfera ce domnea printre atâtea suflete de oameni luați aproape pe nepusă masă, de pe la gospodăriile lor, adunați aci pe rampa gării, încetărâmați și 'narmați până'n dinți, era mai mult veselă. Mai toți luaseră parte la 1913 în războiul cu Bulgaria, de unde s'au reîntors ca dintr'o excursie, iar nu ca dela luptă și nici pe departe nu bănuiau de surprinderile neplăcute ale zilelor viitoare.

La rândul nostru noua ofițerilor, cari mai făcusem o mobilizare, nici prin minte nu ne trecea că acele clipe de ramas bun, dela părinți, prieteni, rude, dela locurile sfințite printr'o copilărie sburdalnică și o adolescență neînfrânată, erau poate ultimele pe cari le mai trăiam.

Se întunecase de a binelea ; nevasta lui Ciobanu cucuietă sus pe gramada de stof din fața magaziei bocea mereu, bocet lung și tărăganat, bocet jalnic ce suna îndelung, asemănător unei catirince, ce odată oprita'n manivelă, desfoindu-și foiul, prelungește tonul subțiindu-l de par'că iese dintr'o trișcă.

Globurile electrice, de pe rampa de imbarcare, răspândeau o lumină alburie în aceea noapte de August nu prea luminoasă, mutând umbrele luptătorilor, mergând în coace și în colo, când pe vagoane, când pe subt vagoane.

Greu se făcuse încărcarea căruțelor regimentului, dar mai ales a celor luate cu rechiziții și trase de cai de toate neamurile. Unii dintre ei erau deșalați, adevărate cămile, alții cât ogarii de mari, slabi și piperniciți de te cuprindea mila uitându-te la ei, cum se mântuiau de zile urcând rampa vagonului. Mai aveam și doi cai mai de seamă, rotunzi ca niște pepeni, unul sur și celalt de culoarea cafelei cu lapte, un fel de corcitură de percheroni. Pe vremuri, mai bine zis în tinerețea lor, făcuseră școală de înaltă călărie la unul din circurile ce dăduse faliment, tocmai la Iași și cari acum, în pas spaniol, încercau să ridice pe rampă căruța cu coviltire, în care plutonierul Forăscu ascunsese și multe

bunătăți pentru noi cei mai aproape de Dumnezeu.

Viziții, ca și cai lor luați tot la întâmplare, nu avuseseră în zilele lor alte cunoștințe despre cai, decât doar de ai fi privit ca simpli spectatori, la sacalele Primăriei, sau sub biciul scapeților scăpărând spre dealul Copoului. Și acest amalgam de lume și de animale atât de dezarmozat, lucra la fel cu compunerea ce o avea. Cea mai mică acțiune de coordonare se transforma pe măsura execuțiunii ei într'un adevărat chin.

Pe cât trupa era de gălăgioasă, trădând un sentiment de nepăsare, aparența, specifică a țaranului nostru, — fatalism dacă'l putem numi astfel, — datorită căruia sfârșiri nebanuite au putut fi împlinite, pe atât, ofițerimea, compusă în marea ei majoritate din elementele rezervei, reprezentând într'un procent, considerabil dăscălimea și profesiunile libere, conștientă de marea ei misiune, era oarecum neliniștită.

Intr'un târziu, iată că apare și Alecu Voinescu, căpitan comandând compania întâia, un suflet de român cum rar se întâlnește'n viață, veșnic cu surâsul pe buze și cu o vorbă dulce, gata de a fi pusă la rana. Adresându-se mai multor soldați ce nu se îndurau să se despartă de femeile

lor, cu vocea-i obișnuită, dulce și blajină a fiului de adevărat boier, crescut printre sătenii moșiei părintești dela Plopana, le zice: „Haideți măi băeți, intrați în vagoane c'acu pleacă trenul. Lăsați muierile să se ducă pe acasă, că și eu mai adineoară am trimis'o pe a mea să-și mai vadă de cei doi copii, ce au rămas jucându-se în grădinița“.

Cine și-ar fi putut închipui pe aceea vreme, de cruda soartă ce'l aștepta, că după primejdiile prin care trecuse timp de doi ani, mai tot timpul în linia întâia a frontului, să se ducă pe ceea lume, tocmai atunci, când toată suflarea românească sârbătorea împlinirea a doi ani dela înfaptuirea României Mari.

Ofițerii Batalionului aveam un vagon de clasa a doua împreună cu Maiorul Constantinov, comandantul nostru. Ne-am instalat cu toții în diferitele compartimente, nu atât după grad, cât mai mult după vârstă și simpatii. Ordonanțele noastre după ce au pus bagajele mici la îndemână, s'au dus pe la companiile respective, în afară de Oloieru, ordonanța mea, om de seamă; doar nu degeaba fusese laborant în vestita Droguerie „Universală“ a fraților Rapaport; unul chimist, celalt doctor în medicină.

Umblând cu diferitele eprubete pe

care le tot încălzea pe timpuri la robinelele de gaz aerian, devenise cu timpul și un vestit cafegiu. Cafelele turcești, pe cari le prepara „ex tempora“, după expresia sa a tot știutoare și mai de efect, fiind tehnică, aveau un caimac des și plin de steluțe de l puteai mușca cu dinții. Uitasem să spun că în vagon, în unul din compartimentele din urmă, mai rămăsese și ordonanța maiorului, având cu el cheile celor două lădoaie, unul cu merinde de tot soiul și altul cu probe de vinuri. Nevesta maiorului nostru, o gospodină fără de seamăn, pe lângă grija casei plină de copii mai mici și mai răsăriți pe cari maiorul îi sărutase îndelung în gară, nu uitase și de copii cei mari dela batalion, îngrijindu-i după cum spusese mai sus, cu tot ce avusese mai bun în camară și în pivnița boltită a caselor de veci, din dosul cazarmei Regimentului „13 Ștefan cel Mare“, din dealul Copoului.

Miez de noapte. Oprire în Gara Podul Iloaiei. Populația întregului orașel în haină de sărbătoare, se află înghesuită în fața stației, inundând trenul cu flori și împărțind mii de țigarete și pachete de tutun la soldați și chiar la ofițeri. Cutiile de țigarete dăruite, precum și pachetele pe tutun, aveau ca inscripție în litere de aur „Reg. 53 Inf.“ Această prima manifestație

de simpatie și dragoste nețărmurită în afara barierelor orașului de unde plecasem, nu putea de cât să ne încante, dar nu mai puțin să ne deie și motiv de îngrijorare. Atâta atenție, atâta ridicare'n slavă, atâta onoare nouă cari nu făcusem nimic, nu ne era dată numai așa de floarea mărilor, ci pentru că în noi populația vedea pe acei cari urmau să mântuiască neamul.

Și așa, pe când pe de o parte, atâta admirație neobișnuită, îți împingea mândria cu întreaga gamă de mulțumire sufletească până pe culmile cele mai înalte ale sufletului omenesc, pe de altă parte frica de necunoscut, de acel pericol care te pân-dește din umbră și te poate prăpădi pentru totdeauna, te răcorea ca dușul cel rece.

Noaptea am petrecut-o sub emoțiile plecării din garnizoană, iar pe la patru jumătate, în dimineața zilei următoare și pe o căldură destul de mare, întreg batalionul prinse a debarca la Mărgineni, lângă Bacău, unde în urmă ne-am întâlnit și cu celelalte două batalioane.

Nu numai ofițerimea, dar și trupa chiar manifesta o deosebită veselie acum când văzu că o luasem către munte, iar nu spre Dunăre, unde regimentul moldovenesc mai fusese în 1913.

Se vede că și la războiu, variația, la indi-

vid luat în parte sau privit ca colectivitate, rămâne aceeaș.

A doua zi dis de dimineață, ordin de plecare, unde și cum, nimeni nu știa. De prin cantonamente companiile se strâneau pe batalioane în piețele de adunare și de acolo, pornite înainte pe șosea.

Marșaluiam de mai bine de câteva ceasuri, cu halte și popasuri mai mici ca acelea cu cari eram deprinși din timpul manevrelor de garnizoană.

La războiu arareori știe trupa încotro și unde se duce în marșurile ei de înaintare, așa că nici noi ofițerii nu prea știam direcția precisă încotro serpuiam cu toții.

Mă aflam la urma companiei, c'asa se dase ordin, călare bine'nțeleș, că nu degeaba eram comandant de companie. Aveam un cal alb, înalt, de ameteam când mă uitam în jos, rechiziționat dela o fabrică de sifoane și deprins se vede a se opri în loc la fiecare sută de metri, o distanță corespunzătoare cam la jumătatea drumului pe care bețivul era nevoit să o facă dela bariera Păcurarilor și până la crășma grecilor de peste drum de casele doctorului Riegler.

Ordonanța mea, Oloieru, cu o bucată de strujan de popușoiu smuls de pe marginea drumului, îi tot aducea aminte mai mult apărându-l de muște decât lovindu-l,

că s'a mântuit cu pacea și că acum am plecat la războiu.

Pe aceea vreme mai nimeni dintre noi nu se gândea cu adevărat la treaba la care mai de voie mai de nevoie ne înhămasem cu toții. Jucăria din Bulgaria, cu toată trecerea Dunării pe pontoanele făcute într'o noapte de geniștii noștri, nu ne înaintase întru nimic în ceea ce privește această periculoasă distracție omenească.

Aveam o sabie ascuțită ca briciul și cu tăiuș pe amândouă părțile. Vai de dușmanul care s'ar fi aflat în bătaia ei!... o încercasem în mai multe rânduri, tăind fel de fel de buruieni, atât pe câmpul de exerciții în jos de fânării, cât mai ales pe marginea lanurilor, în marșurile de antrenare.

Sabia o primisem dela Neculai Stroici, locotenent și el în regimentul 7 Roșiori. În schimb i-am lăsat frigarea mea de pe timpul când eșisem Sub-locotenent, cam prin 1903. Mai târziu am aflat că Neculai o lăsase'n urma tatălui său, Conu Ilie, la caz de l'ar concentra și pe dânsul ca doctor în afară de rânduri la vreun spital oarecare.

D'apoi pistolul automat Steyer, cumpărat dela Regiment! O minune cu adevărat! Pistol mare și frumos, căruia armurierul regimentului, un pui de neamț — care pe vremuri lucrase în atelierul bătrânului

şwab Leipschütz depe strada rusească — îi mai făcuse şi o cutie strat de puşcă, pentru a putea ochi mai bine. Beleaua cea mare era că pentru a te putea servi de această prea fruuoasă armă, era de absolută nevoie ca mai întâi să fii un bun mecanic şi să dispui de timp şi linişte cât mai multă, pentru ca gloanţele să le poţi pune în încărcător şi acesta din urmă în pistol, fără a te răni la degete.

Spre seară ne prinse un ropot de ploaie, care trecu prin pelerina brevetată impermeabilă, aşa cum trece apa prin sită. Bine echipaţi cum eram, înarmaţi peste măsură, cine pe lumea asta ar fi fost în stare să ne oprească din drumul nostru?!

— „Domnule Locotenent“, zise la un moment dat unul din soldaţii ultimului pluton, un tătarăşean mai isteţ, scund la trup, indesar ca o butie de brânză, lună plină la faţă şi cu o pereche de musteţi ca două şuviţe gălbui arămii de popuşoi. Da oare unde mergem noi acum?

— Ce mă tot întrebi măi Bogonosule, măi, îi răspunsei pe dată, tu nu vezi dealurile din faţă? Aştia is toţi pui de Carpaţi.

— Pui or fi ei, nu zic ba, răspunse Bogonosul meu, şi îndreptându-şi printr'o smuncitură de umăr raniţa ce-i atârna în spate, plin de neîncredere şi de necaz, adăugă bombănind în ritmul pasului: pui

pui, pui — până mâine tot cu pui om ră-mănea și n'om mai apuca să dăm și de bătrâni. Bobii mei cu cari m'am înțales dis de dimineață, înainte de plecare spun altă ceva și eu îi cred fiindcă nu m'au înșelat niciodată. Era și don plutonier Forăscu de față, a văzut și el și Dumnezeu să mă ierte, de spun vre-o minciună, noi cu toții mergem tot spre vale, iar nu la deal cum spuneți Dumneavoastră domnule locotenent.

— Bine măi camarade, o fi spunând bobii tăi de porumb ce știu ei să spună'n limba lor, nu zic ba, ceeace însă îi sigur, îi scris colea, ici pe bucata asta de hârtie galbenă și poate chiar nu mai departe de cât mâine pe la miez de noapte să încălecăm Carpații de să ne meargă vestea până din colo de Viena.

Noaptea târziu, ajungem înt'un sat, numit Costișa, unde cantonăm cu mare greutate, pentru ca a doua zi s'o pornim pe jos în spre o altă stație. Ne oprim într'adevăr la Roznov, unde stăm la masă, pentru ca imediat apoi s'o luăm spre Piatra.

În satul Costișa am cantonat la femeia Smaranda. Gh. Simionică, o gospodăric așezată'n marginea de sus a satului, de unde o privește încântătoare îți mângăia firea. Camera ce ne-o dase, numai scoarțe, care de care mai frumoase, un mi-

ros de busuioc amestecat cu ceva fum de smirnă și tămâie, ce încă plutea în mici nurași prin odaie, ne prevestea o odihnă bine meritată, la casă de adevărat gospodar.

Cât ai clipi din ochi masa se puse, albă ca laptele și împodobită cu văzdoage, romanițe și ochiul bouului. Un castron la mijlocul mesei, fumegând aburii borșului de sfeclă roșie dres cu smântână, aștepta cu nerăbdare polonicul uitat de Coana Smărăndica'n odaie. Două ulcele de lut smălțuite în verde, una cu vin, cealaltă cu apă rece de izvor și'n colo pofta bună și Doamne ajută.

Varduca, colegul nostru dela plutonul întâi, obosit peste măsură, și mai mult după cum spunea el mai târziu îmbatat de mirosul busuiocului și a celorlalte mirodenii, dormea dus pe lavița acoperită cu lăicere din tinda casei.

Tolaniți pe divanul de scânduri, așezat pe două capre de lemn nu prea solide, aprindem câte o țigaretă dând drumul fumului și gândurilor noastre.

Doctorof Popescu, locotenent în compania mea, voinic la înfățișare, roșcovan la față, cu doi ochi căprii plini de bună-tate și vorbind o românească din cele mai dela țară, nu prea lăsa să-l trădeze originea sa bulgărească. Locuitor în Ca-

drilater, avocat de meserie, din tată bulgar și mamă româncă, plecase odată cu sunarea mobilizării la corpul său de trupă din Moldova.

Din una'n alta, adresându-mă lui Popescu, îi zic :

— Ce ai zice tu, dacă mâine poimâne am merge cu batalionul, nu în Ardeal cum o facem acum, ci în Dobrogea, în contra Bulgarilor, în contra aceloră cu cari ai copilarit și chiar învățat pe băncile școlii ?

— Ce să zic, fu răspunzul lui scurt, — simplu de tot : Sunt ofițer român și la războiu nu știu de cât un lucru ; să execut ordinul și nimic mai mult. Chestiile de sentiment și alte lucruri ușoare de felul acesta le-am lasat acasă la mamă și la nevastă.

Vorba aceasta fu spusă cu atâta spontanietate încât ajutorul de Sub. Lt. Gherman, un băețandru oacheș și cu parul negru ca pana corbului, de prin Ardeal de unde va, căci era voluntar, sări în sus de pe scaunul pe care sta încălecat și strângându-i mâna cu tărie zise : „Închin acest pahar și-l golesc până la fund în sănătatea ofițerului român.“

Ne culcasem cu toții. Era târziu de tot. Trecuse de unu după miezul nopții. În cantonament liniște de mormânt și câinii amu-

țiseră. Intreg satul se odihnea în liniștea nopții, scăldată în razele argintii ale lunii.

De pe fereastră mă uitam în valea satului respirând aerul răcoros al nopții. Nu simțeam nici cea mai mică oboseală cu toate că umblasem mai toate ziua. În aceste momente, când zilele îți sunt numărate și când peste câteva ceasuri corpul poate dispărea, judecata se duce și ea, lăsând loc acelei lăsări de sine, care unită cu credința ce fiecare om o are într'o măsură oarecare în Dumnezeuire, constiute pentru aceste clipe de grea cumpănă un punct de razim neprețuit.

Când sufletește, ești pregătit în felul acesta, și când ca individ nu-ți dai decât importanța ce o poți avea într'o mulțime, furnicarul acesta de oameni într'o continuă goană, te lasă rece și stăpân pe simțurile tale chiar în fața celui mai strașnic pericol.

Spre ziuă mă trezește o mișcare cu totul neobișnuită în acest colț retras de lume. Automobile sunând nebunește din sirenele lor văjâitoare, bicicliști nenumărați, călărați de asemeni, cu toți cutreeră satul în lung și'n lat. Gorniștii sună adunarea, curierii ne vestesc plecarea grabnică — ce s'o fi întâmplat? De ce această goană cu adevărat nebună? Numai D-zeu știe ce s'a mai brodit, că doară urmam a sta pe loc până mâine seară.

Primele vești ce parvin până la noi a doua zi dimineață cum că trupele de acoperire merg bine'n Carpați dar nu prea în Dobrogea, ne cam întristează.

Mai aflăm, printre altele, că frații greci nu au de gând să se alătore de Antantă. Că flota aliată a fost concentrată să bombardeze coastele grecești și câte și mai multe vești de felul acestora.

Fiind vorbă de Greci, îl necăjeam pe Varduca al nostru care mai răspundea și la numele de Pericle, ca să nu aibă nici o grijă, deoarece vestitul vas „Averoff“ a și pornit în contra flotei aliaților spre a o distruge.

Cu toții ne îngrijoram, că nu cumva să ne întoarcă din drum și să ne îndrepte spre Dunăre, unde nici unul din cei ce au fost în 1913 nu s'ar mai duce de bună voie.

Vești culese din văzduh și fără de nici un fel de origine, nimeni nu știe cine le-a adus. Morți, răniți, camarazi cunoscuți ca Mogâldea, Pascu și D-zeu mai știe cari alții, nu ne fac nici o impresie.

Iată și ordinul de plecare cu adevărat scris, negru pe alb și pe buletin de campanie. Cât ai bate din palme companiile sunt adunate pe locurile mai dinainte stabilite. În grabă pierd cățelul de vânătoare, „Pol“ un cooker splendid pe care'l

luasem cu mine, ca neamțul din poveste la caz de nevoie.

La Gară lucrurile se isprăvesc și mai repede. Nici prin minte nu mi-ar fi trecut că atâta amar de oameni cu cai căruțe și tot soiul de angarale, adevărată gospodărie de oameni nomazi, în mai puțin de câteva ceasuri să se găsească instalați mai ca la ei acasă.

În gara Mărășăști câteva cucoane, elegant, aproape prea elegant îmbrăcate, sulemenite și mai tare cu pudră și roș de buze din belșug, fac oficiul de surori de caritate. Înlanțuite unele de altele și mai tinere și mai trecute, fac adevărate asalturi de lăncieri dealungul peronului.

La apariția noastră se opresc lăsându-se puțin pe spate, întocmai ca la patinaj, le cerem vre-o două țigarete pentru soldați, ca ele cu toate într'un glas fredonând o melodie, să ne răspundă într'o franțuzească ultra perfectă monosilabică; „*il-n'y-ena plus*“.

Adun câteva sute de Lei și cumpărăm tutun și țigarete pe care mai apoi le împărțim oamenilor noștri.

Un țigan cu țigareta'n gură și pufăind din ea ca o locomotivă zice răsând: „La căldura de azi mai că ne topim, noroc de dudușile dela Teatru, cu fustele albe, că ne mai fac câte o leacă de vânt când

trec ca oile instrechiate pe lângă noi“.

Iată-ne și la Focșani. În gară încrucișăm un tren de persoane lung de nu se mai sfârșea. Lume de toată mâna, clae peste gramadă și printre ei puzderie de Ruși în uniformele cele mai variate. Neuitam curioși la ei, ne mai văzuți încă pela noi. Ultimele vagoane, cam șase la număr, erau ticsite de aceste plante exotice așa numite Cerchezi, Cazaci, în uniformele cele mai strălucitoare, cu ciucuri și patroane false cusute la piept.

Profitând de halta'n stație, soldații incing o horă în toată regula pe asfaltul din fața gării. Horă cu adevărat turbată, care pătrunse în sufletul celor din vagoane și de pe vagoane. Toată lumea civilă, bărbați și femei, jucau și ei ca molipsiți de boala jocului, numai Rușii din vagoane se uitau cu ochii holbați, minunându-se de atâta veselie. Un ofițer de al lor, apropiindu-se și salutând foarte reverențios, mă întreabă într'o perfectă franțuzească, că de ce joacă trupa și mai ales toată lumea cu atâta însuflețire, „s'a întâmplat ceva fericit pe front, e vre-o sărbătoare națională, sau poate numai un patron al regimentului?“ Ii răspunsei c'ășa e la noi în România, când e războiu și soldații și civilii joacă de bucurie.

Scoate tabachera, îmi oferă o țigaretă

lungă cât un ciubuc, bate din pinteni, salută frumos și clătinaud din cap se duce spre vagon.

În dimineața zilei de 25 August, aflăm din svon public că Turtucaia a căzut.

Noi, întrucât ne privește, umblând ca țigănul cu sacu'n spinare în lungul și latul țării, suntem ca izolați de lume. Vestea ne impresionează, și de abea acum ne dăm socoteala de graba cu care întreaga brigadă, aproape pe nepusă masă, a fost reîntoarsă din drum tocmai când ajunse mai aproape de țintă.

În gara Zoila un grup de Bulgari, lucrători la grădinile de zarzavat, aruncă cu pietre și bolovani în soldații noștri, cărora le venise gust de ceva verdețuri.

Ca să-i punem la punct și să-i facem sa tragă și un pui de spaimă, chem pe Forăscu, un vlăjgan de bahluiian iute ca piperul, să-i prindă și să-i aducă la companie.

Se încinge o cursă desperată între fugari și urmăritorii lor, în frunte cu Bogonos, care deși scund și îndesat ca o butie, fugea de mai nu i se vedeau picioarele.

Bulgarii prinși, în număr de șase, sunt aduși în dosul gării, unde plutonul de execuție așezat pe două rânduri era în așteptare. La vederea lui așa zișii prizonieri

văzând că nu-i de glumă începură a plânge și a se vaicăra de-ți era mai mare mila.

Gluma începută trebuia sfârșită, că doară nu pleacă omul în fiecare zi la războiu.

Colonelul, care se preumbla prin apropierea locului auzind vaicărelile și plânsetele în hohote ale Bulgarilor, apăru de o dată în fața mulțimei care se adunase ca la urs.

Bulgarii căzuți în genunchi și ținându-l de pulpana mantalei se rugau să-i ierte, că de altădată n'or mai face ce au făcut.

O mică morală, un semn ca trupa să se imprăștie și în urmă o fugă cu adevărat desperată, a stârnit acel răs în hohote și din plină inimă, atât de caracteristic al țaranului moldovan, când face vre-o poznă în bătaie de joc.

Noroc ca ici coala mai interveneau istorioare de felul celor de mai sus, altfel, cu ciasurile cum stăteam mai prin fiecare stație și fără de un Forăscu, Vițcu, Bogonos sau Oloieru, am fi înebunit cu toții de plictiseală.

La Buzeu, unde de asemeni stăm cu ceasurile, ca nu cumva să se facă vre-o excepție la regula generală, doamnele și mai ales domnișoarele de caritate, sunt în adevăr și de calitate, dacă mă pot exprima astfel. Ele sunt conduse de o doamnă mai în vârstă, foarte distinsă și de o mare auto-

ritate după cât se vede. Roș de buze, pudra ca la circ, adevărată spoială, nu se vede; promenade la braț câte sase și opt în linie cu nasurile'n vânt și fustele fluturând, ca la exhibițiile coreografice luminoase, de așa ceva nici pomeneală. Remarca o facem cu toții, observație cu atât mai mulțămitoare pe cât această nobilă misiune a surorii de caritate, rămâne și mai departe la înălțimea ei, cazul din stația precedentă neavând de cât însemnătatea unui accident în mersul general a lucrurilor.

Primele efecte de bombardament le vedem la Ploești. Frumoasa Gară, toată numai în beton armat, fabrica de făină de peste drum și încă alte câteva clădiri ciuruite de vijelia zepelinului nemțesc din aceea noapte memorabilă de August, ne impresionează în deajuns pentru a ne strica întreaga dispoziție.

Cu sufletele îndurerate plecăm, cu gândul încă la lucrările din beton aproape unice la noi în țară, găurite și sfărâmate de urgia omului plutind în văzduh.

Bogonos, dela compania a doua a căpitanului Leca, — a lui Conu Vasilie — cum îi spuneam cu toții, — dă în bobi. Vre-o douzeci de grăunțe de porumb pe care le grupează câte patru, cinci de fiecare colț și câte un ochiu la mijloc pe un dos de raniță, în colțul vagonului. Camarazii lui,

cam cincizeci la număr, unii culcații, alții stând pe brânci, așteaptă cu o vădită nerăbdare răspunsul. Liniște complectă, aproape nici musca nu se aude, în vreme ce vagonul bate ritmic tactul la fiecare îmbinare de șină.

Scarpinându-se 'n cap, ca omul pus la grea încercare și cătând pare că a distinge într'un amurg nu prea luminos oarecari umbre învăluite în ceața nopții, spune cam cu jumătate de glas:

„Apoi, ne cam tot ducem mai mult înapoi decât înainte, ce mai la deal la vale ne întoarcem înapoi și tot spre vale ni se arată drumul. Se vede că așa ni-i scris nouă, Ieșenilor, ca de spurcăciunile cele de Bulgari să tot avem parte.“

Punându-și capela 'n cap și împingând'o de cozoroc spre ceață, încet și cu multă grijă, ca omul cel furat de gânduri își adună bobii așa cum îi amestecase, îi leagă în colțul basmalei și plin de ne-caz smuncește de cureaua raniței, pe sare și-o avântă'n spinare. Mai face doi trei pași și cu mâna stângă 'n sus, strângând cu multă grijă boabele vrăjite înfășurate în basmaua roșie împuchițată de negru, ținându și cchilibru, se lasă plumb printre camarazii lungiți pe podeala vagonului.

Iar oprire. De astă dată o cucoană înaltă, subțirică și de înfațurare aparte, înconjurată de mai multe doamne și domnișoare

distinse prin simplitatea îmbrăcăminteii, împart toate bunătățile soldaților noștri. În zilele lor, cred că nu au fumat și mâncat atâta cât li s'a pus la dispoziție în cele câteva oare de ședere. Aflu mai târziu că avem de a face cu principesa Stirbey, născută Bibescu, însoțită de mai multe rude și prietene. Muzica cântă, soldații joacă, prințesa și ea cu întreaga ei suită se prinde'n horă, ce nu s'a sfârșit decât la plecarea trenului.

Principeasa, într'un moment de supra mulțumire sufletească exclamă, „Ce splendizi oameni sunt acești Moldoveni! Am auzit că și la bătălie sunt la fel.

Cât mă privește — după primul atac, în ziua de 3 Septemvrie, din dealul Ciocanului asupra satului Arabagi, când s'a prăpădit aproape un sfert din regiment cu colonelul cu tot, rănit mortal în fruntea regimentului, — am expediat o carte poștală de pe câmpul de luptă, cu următorul cuprins: „Și aici, în Dobrogea, Moldovenii din 53 au jucat hora românească, în frunte cu aceeași muzică, cu aceeași însuflețire ca și în gara Buftea, cu diferență că în loc de țigarete curgeau gloanțe și obuze“.

În zorii zilei, după un marș de câteva ceasuri, facem primul bivoac pe platoul Vasilaților.

PARTEA A II-a

In tabără.

Tabăra făcută'n plin câmp nu prea seamănă cu aceea de acasă, nici chiar cu acele de prin manevrele din Voinești sau dela Schitul lui Tărăța. Aerul, pământul, iarba, pomii, în fine tot ce ne înconjoară, are ceva ce-ți dă impresia necunoscutului. Soldatul e mai dus pe gânduri și nu prea dă drumul firei lui, așa cum o făcea în marșurile interminabile de garnizoană și manevrele preparatorii fără de sfârșit, în vederea mării nevoi prin care ar trece vreo dată neamul. Ruta noastră pare a fi bine definită; bobii lui Bogonos au spus adevărat. „S'au dus boii dracului“, îngână soldații, „de acum până la Dunăre nu ne mai oprim“.

Visul cel urât începe a se realiza, mai cu seamă că în gară ne întâlnim cu Re-

gimentul 60 din Turnu Măgurele, care și el se duce în aceeaș direcție.

Intr'un târziu, în veșnicile așteptări de ordine, aflăm așa din văzduh că la sud e mare nevoie și că se fac masări de trupe spre a opri trecerea Dunării de către Bulgari.

Către seară prind a se auzi primele bu-buituri de tun din spre Oltenița bubuituri vagi ce seamănă mai mult a tunete îndepărtate. Pe aceea vreme, nici prin minte nu ne-ar fi trecut că ar fi putut exista un dezastru ca acel dela Turtucaia. Impresia lăsată de primele sunete ale tunului venind de pe câmpia de luptă nu fu mică. Neorientați cum eram de atâta călătorie făcută în acele vagoane de vite, închise ziua și ferecate în timpul nopții, ne abrutizasem într'atâta, încât pierdusem orice voie, mergând așa la întâmplare, fără a ne mai interesa de punctele pe unde treceam și unde ne aflăm.

Eram și eu cam neliniștit, simțiam că mi se suie sângele la cap, îmi era cald de al binelea, cu toată adierea răcoroasă a vântului ce bătea dinspre sat. O tensiune nervoasă, ceva cu totul necunoscut până acum, cuprinse întreaga companie. Oamenii umblau forfota încoace și'n colo fără de nici un rost; peste tot era o neliniște asemănătoare cu a vitelor închise'n

ocoale pe timp de furtună sau când pământul prinde a se sgudui.

Primii fugari ajung și pe la noi, desculți, nespalați, prăpădiți ca vai de ei, istorisind lucruri de necrezut. Dincolo, peste Dunăre s'ar fi petrecut cruzimi ne mai pomenite. Unul dintre prăpădiți, cu părul valvoiu și cu picioarele goale, având drept îmbrăcăminte un halat învârsat de pe la vreun spital de undeva și încins cu o bucată de curmeiu, de loc de prin Staro-Selo, sat lângă Turtucaia, afirmă a fi văzut cu proprii lui ochi cum soldații bulgari îi desbrăcau pe ai noștri până la piele ca să-și poată mai bine bate joc de mămăligari.

În retragere prin satele bulgărești, femeile și copiii scoteau ochii răniților cu furculița, alții erau spintecați, mațele date afară și burta umplută cu pământ.

Fugarul de mai sus asistase în mijlocul unei imense mulțimi, când Bulgarii desbrăcând la piele pe un sergent și un caporal din artilerie, primului îi spintecă cu un iatagan gura zicându-i: „Iată, mă Române, bre, că acu ai o gură mare ca să poți înghiți o Românie Mare“. Caporalului îi făcură tot cu iataganele buzunări mari, din cari curgeau șiroaie de sânge, ca să aibă unde pune o Românie Mare.

Aceste vești ne-au tăiat piuita, îndră-

cindu-ne în acelaș timp și sădind astfel în sufletele soldaților noștri sămânța celei mai crude răzbunări.

A doua zi ofițerii batalionului au jurat răzbunare întocmai cum ne spusese mai târziu generalul nostru, că în Bulgaria pe unde vom trece să nu lăsăm decât numai jale și cenușă.

Nici cea mai mică adiere de vânt. O seară splendidă și ne mai pomenit de liniștită, totuși răcoroasă; trupa se odihnește în corturi de curând isprăvite și umplute cu paie din belșug.

Ofițerii companiei, Doctorof Popescu, Varduca Pericle, Gherman, Palade și Nițescu, al doilea fiu al Preotului Bisericii Mitocului Maicilor Cuvioasei Paraschiva din medianul Sfântului Spiridon, unde pe vremuri se închina Vodă-Cuza, nu ne culcasem încă. Discutam câte'n lună și'n soare; mai cântam și din mandolină pe care Oloierul o luase cu dânsul, crezând în mintea lui că mergem la nuntă iar nu la războiu.

Doctorof Popescu, cânta ca un adevărat artist și pe o coardă și pe trei. Vai, ce frumoase-i muzica și cât de alinătoare e aceea combinație de tonuri din care naște o armonie atât de dulce! Se vede că aceste sunete au o influență magică asupra sufletelor chinuite, zicea plin de mulțumire Locotenentul Varduca.

Intr'un târziu ne-am culcat și noi pe paturile noastre de campanie, system Patent, pentru ca spre ziuă, odată cu răcoarea dimineții, să le dam la o parte și să ne înfundăm până'n gât în paie la fel cu trupa.

Tabăra o mutăm dimineața în sat, în grădinile oamenilor, pentru a fi mai la adăpost de văzul aeroplanelor inamice, iar pe la cinci după masă tot regimentul este adunat în mare careu pe platoul din susul satului, pentru oficierea serviciului Divin, conform ordinului. Execuție mai splendidă și înțeleaptă nici că se putea.

Tunul se aude mereu, din ce în ce mai des și mai tare, în vreme ce o mare de oameni, cam șase mii, cu frunțile plecate, ascultă cu sfințenie cuvintele pline de evlavie ale preotului Petrovanu.

Intors la companie, plutonierul Forăscu, un păcurărean înalt și drept ca o nuia de alun, crescut pe malul Bahluiului și râpa Privighetoaiei, veșnic cu surâsul pe buze și gata la orice treabă, îmi zice că și noi avem un fel de Bogonos, numai că al nostru e dela țară și după cât i se pare citește'n bobi ca din carte.

„Vițcu, caporal din plutonul lui Gherman, a dat în bobi nu mai departe de cât chiar acum, și'ntr'un suflet am venit să vă spun și d-voastre că și de aci ne vom în-

toarce cât de curând spre apus și că nu vom intra în foc cu toată rugăciunea colonelului“.

Acestea se petreceau cam pe la 26 August și dreptatea după cum vom vedea mai târziu au fost de partea caporalului. Regimentul nu a intrat în foc la Oltenița ci la Arabagi, în Dobrogea, și abia în după masa zilei de trei Septembrie

Generalul Eremia Grigorescu apare pentru prima oară în satul unde cantonasem; nu'l mai văzusem nici odată, cu toate că el era comandantul Diviziei din care făcea parte și regimentul nostru. Om de statură mijlocie, o ținută mai mult de cât corectă și de o îngrijire aproape meticuloasă, o privire pătrunzătoare, care din primele momente te fascinează, ne spune în cuvinte bine simțite la ce ne a chemat țara. „Pe Bulgari însă, după felul sălbatec cum s'au purtat cu răniții noștri, ofițeri și soldați, să-i pedepsiți lăsând pe unde veți trece numai jale și cenușă“.

O veste neplăcută pentru toți colegii noștri și care m'a întristat mult, a fost aceea a trimerii camaradului nostru de arme Doctoroff Popescu la o altă unitate.

Și cu această măsură s'a făcut o mare nedreptate unui bun ofițer și mai presus de toate unui camarad distins, a cărui dragoste de neam și țară îi fusese infil-

trată cu atâta iscusință de propria-i mamă, româncă cu adevărat.

Noaptea, târziu, maiorul Constantinov mă trezește din somn. Un șef cum rar se poate găsi și cu care încă dela început am legat o prietenie cu adevărat respectuoasă. E vorba ca dimineață'n zorii zilei să ne deplasăm cu vre-o doisprezece kilometri mai la sud.

Tot timpul îmi vorbește în șoaptă, mai cu seamă, că ordonanța mea, care nu se dădea dusă din odaie, tot ciulea urechile.

Apariția primelor două avioane românești provoacă urale nesfârșite din piepturile miilor de oșteni adunați în acest colț de țară.

„Spre Curcani“, așa s'ar traduce ordinul sosit confidențial, adus de motociclistul Brigadei.

Pe drum ne încrucișăm cu fragmente din Regimentele ce luptaseră dincolo de Dunăre.

O curiositate aproape nestăpânită ne împingea, cu toate ordinele contrarii ce le aveam, de a lua totuși contact cu fratele muntean sau oltean, care mirosise dea binele praful de pușcă.

Tot pe drum am întâlnit vre-o trei companii de infanteriști, cari nu apucaseră a trece Dunărea. În urmă venea și colonelul, un om înalt, oacheș la față și

cu două musteți mari negre, ce atârnau în jos.

Era posmorât, întunecat de tot la față, de te puneă pe gânduri uitându-te la el. Gurile rele spuneau că el rămăsese dincoace de mal ca să îngrijească de trecerea întregului său regiment, până la ultima căruță de rechiziție.

Ca trofeu detașamentul întunecat, nu atât din cauza prafului cât mai ales a privirilor înspăimântate, ale soldaților, avea în loc de drapel un nenorocit de „teterist“, purtând atârnat de gât o cogeamite de scândură cât toate zilele, pe care sta scris cu cerneală violetă „Soldat cu termenul redus, ce urmează a fi împușcat pentru dezertare în fața inamicului“.

Și poate că l'au împușcat la vre-o margine de șanț, cum se făcea pe aceea vreme, fără de multe forme și proto-coale.

Șoseaua devine din ce în ce mai inpracticabilă; seceta din timpul din urmă o uscăse într'atâta încât trupa nu mai mergea ci mai mult înota într'un pârâu nesfârșit de praf.

Un miros greu, aproape înăbușitor de cadavre în pătrefacție, ne descoperea când pe una, când pe cealaltă lature de drum, cai, câini, vite cornute, în plină descompunere. Ciorile deranjate din plin ospăț se

ridicau în aier cărâind pentru ca imediat apoi ce ne-am depărtat puțin, în sbor planat sau în cercuri concentrice din ce în ce mai mici, să se lase glonț pe hoitul dela care se departaseră cu câteva minute mai înainte.

Mai avem și noi vre-o doisprezece câini din cei douăzecicinci prinși de pe la diferite cetățeni de prin mahalalele Iașilor. Câte familii nu au bocit pe cutare sau cutare cuțu deștept și credincios, cu urechile tăiate sau coada covrig, transformat peste noapte din ordin superior în câine sanitar, brancardier sau mitralier.

După o școală de câteva săptămâni făcută tot pe platoul Copoului și în aplicație cu cele trei arme combinate, pușcă, sabie și tun ca unic mijloc cu adevărat intuitiv, elevii patrupezi, dotați cu câte o sgardă matriculară, cu lanțul respectiv, erau încredințați unităților.

La o răscruce de drum, în timpul unui popas dau de Jellea și Demostene Botez, ambii din Iași. În câteva clipe îmi confirmă, ca adevărate toate cele auzite. Trupa ca trupa, dar ce e mai teribil e că însuși populația bulgară, femei și copii mai cu seamă, au comis adevărate cruzimi față de morții și răniții noștri.

După noua încadrare pe care de abia acum o aflăm, aparținem de Divizia a X-a.

Cine o fi comandantul ei? Un semn de întrebare fără de răspuns. Un lucru ne bucură, că suntem în linia întâia și astfel curând, curând de tot, poate chiar mâne, să fim în stare de a răzbuna pe bieții noștri camarazi trecuți prin foc și sabie.

Incertitudinea în care trăim de atâta vreme ne face să pierdem nu numai elanul dar și încrederea ce la plecare am avut'o în conducătorii noștri.

La Curcani ne oprim timp de două ore, așteptând în plină arșiță veșnicile ordine ce nu mai soseau.

Manevrarea maselor mari, făcute în felul acesta, constituie nu o greșeală ci o adevărată crimă.

Unitați de mărimea și puterea de luptă pe care o reprezintă o brigadă, cu un efectiv de război de peste douăsprezece mii de oameni, ținute pe loc nu ore, ci zile întregi fără de cea mai mică indicație, nu poate avea alt rezultat decât de a sădi încă din fașă germenii neîncrederii în sufletele celor ce compun unitatea.

Cam spre asfințitul soarelui, nemâncați, obosiți peste măsură de veșnicul dute'n colo, vină'n coace, o luăm spre Ulmeni, situat cam la șase kilometri de Oltenița Rurală.

Trupa înaintează cu multă greutate; ranile și așa prea încărcate pentru omul

ostenit nu fac decât să lungească coloana luptătorilor, imputinându-o cu cei mai slabi rămași aproape fără de suflare pe marginele șoselei.

Care țărănești, trase de bivoli, luate cu rechiziție, câte patru de fiecare companie, supra încărcate de ranițele trupei cât și de cei culeși de pe drum, se mișcă cu anevoie într'o ceață de praf aproape de nepătruns.

Cârpele, batistele, adevărate măști contra gazelor asfixiante, ne dau aspectul unor fantome cu un ochiu mare, cafeniu, în dreptul gurii.

Noaptea târziu, pe la două spre zece, intrăm în satul înșirat dealungul celor opt kilometri de șosea a Ulmenilor.

Nu se mai face cartiruire, ci numai simple împărțiri pe sectoare. Fiecare se culcă acolo unde se oprește.

În noaptea aceea am dormit împreună cu maiorul Constantinov, într'o grămadă nesfârșită de pene de porumb, mai bine decât în cel mai bun pat.

În zorii zilei, când ne-am trezit, nu ne venea a crede cele ce vedeam cu ochii. Din cincizeci până la șasezeci de grămezi rămase dela disgheocatul porumbului boeresc, eșeau din fiecare clae ca dintr'un adevărat moșiroiu, câte doi trei soldați, minunându-se unii de alții.

Țăranul român, adevărat copil al naturii, știe să iasă din încurcătură acolo unde orașanul pare definitiv pierdut. Spiritul său de orientare este atât de dezvoltat încât se poate dispensa de toate instrumentele științifice. Nordul îl recunoaște după mușchiul pomilor și moșiroaele de cărtiță, iar izvoarele de apă, în locurile cele mai necunoscute, fie la munte, fie la șes, le descopere cu mare ușurință.

Zăhăiala ce se face cu noi de mai bine de zece zile, când înainte când înapoi de unde am venit, ne-a consumat într'atâta încât nimeni nu mai reacționează nici măcar cu gândul.

Doctorul Moțoc, un mare suflet de român, moldovan neaș, împreună cu Petrovanu, indignați peste măsură de cele ce vedeau cu ochii ziseră: „Ne-au distrus vechea noastră capitală și acum vor să ne mănânce și pe noi fripți numai ca Bucureștiul lor să scape cu obraz curat“.

A doua zi, dimineață, toată ofițerimea călare, o pornește spre malul Dunării, într'o recunoaștere a posturilor din fața inamicului. E vorba ca să ne fixăm în tranșee și încă chiar astăzi.

Caporalul Vițcu, șeful unei grupe din plutonul al doilea, „Tata bobilor“ după cum îl porecleau camarazii batalionului, să fi fost cam de vre-o 45 de ani, era

de o statură mai mult mică bine 'nsprince-
nat și cu un păr negru des și gros de
puteai să te servești de el ca de o perie.
Bland la privire, caracteristica oamenilor
voinici bine legați, dotați de o forță her-
culeană, Vițcu nostru pe lângă știința
bobilor era vânjos în toată puterea cuvân-
tului, în stare să puie pe fugă întreaga
companie.

Fără de multă vorbă se apropie, salută
militărește dând drumul din toată puterea
glasului său la un „Trăiți Domnule Locote-
nent“. Îi întind mâna și prietenește îi zic:
ia mai vezi ce se mai pune la cale cu noi“.

Așezându-se jos, pe prisma casei, des-
noadă din colțul unei basmale care pe
vremuri o fi fost albastră, vre-o două zeci
de boabe de porumb mari așa zis „dinte de
cal“, culese cine știe de când și din ce lan
de prin fundul Moldovei.

Apucând boabele cu mâna dreaptă, ri-
dică pumnul încleștat până'n dreptul sprin-
cenilor și bolborosind mai multe cuvinte
pe care numai el le pricepe, printr'o asvâr-
litură dibace le împrăștie pe fundul de
boloboc. Boabele căzând jos, se rostogolesc
care'n cotro. Câteva clipe de așteptare,
până să găsească bobul cel mare, reprezen-
tând regimentul și care în aruncătură, i se
băgase sub mânecă.

Vădit enervat și umărit de gândul fix

că nu se poate să mergem într'acolo încotro ne îndreaptă Divizia, da deodată cu ochii de bobul de sub mânecă.—„Și de aci“, zise el cu glas voios „noi plecăm și încă repede, în câteva ceasuri cel mult; nu vedeți D-Voastră Domnule Locotenent cum bobul regimentului a eșit din mulțime?“

Și de astă dată ghicitorul nostru avu-
sesse dreptate. Cam pe la amiazi, când cu toții, cu mic cu mare ne pregăteam a executa ordinele referitoare la săparea tranșeelor pe marginea Dunării, iată și ordinul Diviziei, dispunând ca întreaga Brigadă să se reîntoarcă la Budești.

În astfel de momente de nehotărîre din partea acelor însărcinați cu conducerea, mulțimea împinsă'n coace și'n colo aproape fără de nici un rost, pierde orice noțiune de logică și bun simț, pentru a cădea în brațele superstiției, fruct desăvârșit al fanatismului și al inculturei.

Încetul cu încetul și noi ofițerii începem a simți nevoia vrajei boabelor și laolaltă cu soldații noștri, trăim clipe din viață, în care știința cu toată logica ei dispore ca prin farmec.

Sub locotenentul Bratu Traian, distinsul Profesor Universitar din Iași, adjutant la Divizie, desgustat și el de atâta colportare de ordine, ce veșnic se băteau în cap,

la auzul isprăvilor de chiromanție ale lui Vițcu și Bogonos spuse în cercul ofițerilor de legătură, că nu ar fi rău ca Locotenentului Tuffli să i-se dea ordin de a trimite pe unul din bobari la Divizie, ca să le spuie și lor și încă din vreme, unde și 'ncotro să trimită trupele.

Cei patruzeci de kilometri ce ne separă de satul Budești îi facem cu destulă greutate. Acelaș praf îl frământăm din nou. Suntem cu adevărat invizibili deoarece nu ne mai distingem din coloana prafului de pe șosea. Cam pela jumătate încrucișăm regimentul 73 Infanterie devenit și el invizibil ca și al nostru. „Noroc bun fraților“ le strigă sergentul Ciobanu de sub batista ce-i acoperea fața.

Fantazia lui Vițcu nu mai are margini și crește în măsură zăpăcelii ce din zi în zi parcă-i tot mai mare. Bobii de porumb, pe cari după a doua metodă îi pune'n grupe de câte cinci și'n urmă-i amestecă cu podul palmei, i-au spus azi dimineață, de pe fundul raniței pe care îi așezase, că sus la comandamentul cel mare este unul care și-a pus gând rău cu regimentul nostru. — „Vrea să ne prăpădească și nimic mai mult. — Bine ar face Domnul General de colo de sus, care ne fugărește de atâta amar de vreme, să ne mai lase'n pace, mai cu seamă că toată munca nu-i

va fi de nici un folos". Filosofie înaltă, pe care eu nu am priceput-o cu toată străduința depusă de Vițcu întru talmăcirea ei.

Ajunși la Budești ne oprim în plin câmp. Nu mai desfăcem corturile, deoarece peste câteva ore trebuie să ne vedem de drum mai departe.

Din păcate am stat așa pe loc și la margine de drum, trăind sub cerul liber întocmai cu viețuitoarele câmpului mai bine de două zile încheiate, în care timp toți ologii și beșicații noștri s'au refăcut ca prin minune.

Hrăniți bine, îmbrăcați mai puțin bine, echipați de război cu pumnul și pieptul Românului, trupa a fost în totdeauna mai presus de orice așteptare.

Oameni, ce sunt în stare să meargă zile întregi de-a rândul, iar nopțile să le petreacă sub bolta senină a cerului, înhamăți și ncatărați, gata oricând la luptă, nu se pot întâlni decât la noi, sau cel mult la vecinii noștri, la sârbi.

Brigada din care făceam parte când era mixtă, când compusă, aparținea de Divizia a cinsprezecea, sau era svărlită la a zecea din colo de Dunăre.

Ca de obicei circulau tot soiul de vești, unele mai neîntemeiate ca celelalte și așa, pe când dimineața toată lumea pleca spre

Valea Oltului, după masă cu toții ne îndreptam cu gândul spre Cerna-Vodă, unde de câteva zile ne aștepta cu nerăbdare un general rus cu divizia sa de cazaci.

Bogonos, care pe vremuri mai trecuse Prutul mai mult pe inseratele, cu câte vre-un cal boeresc uitat în vre-o poiană undeva, sări ca mușcat de șarpe la auzul acestei vești, mai cu seamă că Brigada urma să facă unitate comună cu sotniile de cazaci.

Voacea sângelui își spuse cuvântul prin acea exclamație atât de nepregătită. Bogonosul nostru după chip și asemănare blond roșcovan, cu o față lată răzămată pe doi umeri ai obrazului atât de proeminenți de-i ascundeau aproape cei doi ochi mici albaștri, trebuia să fi avut prin neamurile sale nu prea îndepărtate, multă înrudire cu megieșii noștri de odineoară de peste Prut.

Pe noi nu ne prea încânta această veste; Bogonos înnebunise însă de al binelea — nu mai putea de bucurie — și trăgând de mânecă pe Răgoz, țiganul nostru cobzar, se puse pe o căzăcească din cele mai abrașe, sărind când în sus, când jucând pe vine, de-l vedeai acu cât un pitic, acu cât un uriaș.

Îțic, jidanul nostru croitor, un biet căr-

paciu de caftane de prin Nicolina, de pe undeva, mic cât pumnul, dar plin de viață și mai ales iute ca o sfârlează, adresându-se lui Bogonos care sufla mai dihai ca un foi țigănesc în plină funcțiune, în vreme ce cu basmaua-i cunoscută a bobilor, își ștergea șiroaiele de sudoare ce-i brăzdau fruntea și întreaga față îi zise: „Te-ai învățit, măi camarade, că un adevărat titirez di cei dila copii — da — ci? — tu crezi că la cazaci are să fie mai bine ca la noi? — tu nu ai văzut Rușii dela vagoane, nu i-ai văzut cât is de prosti? — Eu zic mai bine nici să faci vorbă cu ei — d'apoi prietenie?!

„Eu sunt un biet jidan de pe Nicolina din mahalaua Lipovenească, sunt un fleac de croitor, dar să știi, pe cât sunt de mic la trup pe atât sunt de mare la vorbă.“

„Tu vrei să fii ordonanța la dl General, fiindcă știi rusește — mă prostule, mă — apoi tu ai uitat că la dâșii toți vorbesc rusește și nu au nevoie de un Moldovan coada vacii, ca tine.“

„N'or fi având nevoie de mine răspunse cam înțepat Bogonos, e drept n'am ce să-ți spun; — ceeace e adevărat e că eu, Moldovan coada vacii, cum îmi spui tu, eu am nevoie de Ruși și nu atât de ei cât mai ales de caii lor.

Mă cunoști doară nu de azi, sau de eri,

mă știi prea bine că-s adevărat doftor de cai. Cu mine nu merge, eu n'am nevoie de lumină, ziua dorm, noaptea lucrez, ochii îi am în vârful degetelor și calul cel bun îl aleg dintr'o mie de gloabe. — Ziua mă bag ordonanța la General și noaptea aduc toți caii la regiment, să scăpăm odată de mâțele moarte luate dela rechiziții.

la'n să vezi tu colo regimentul nostru cu chesoane și căruțe trase numai de zmei, nu de mărtoage ca până acum, și să măi vezi și pe Ruși holbând ochii la mâțele legate peste noapte de conovăț, și să răzi de să nu te mai poți ține pe picioare!

Spirt, vin, bere, apă de colonie, dar mai ales spirt, chiar din acela puturos de făcut cafelele turcești, din acela de a lui Oloieru și îți aduc tot ce vrei dela Muscali.

Și dacă-i pe asta, Turcii nu au făcut la fel la Plevna? S'au dat bătuți numai de formă, dupăce mai întâi au presarat prin tranșeele părăsite, sticle, damigene, butoiașe, toate pline cu spirt din cel mai tare. — Rușii au băut până au căzut din picioare, pentru ca mai apoi oastea lui Osman Pașa că-i căsăpească până la unu, mai rău ca pe miei la tăietoare.

Eu îi cunosc bine pe Ruși, nu mă mai învăța, că știu eu ce am de făcut. Vezi-ți mai bine de peticile și bulendrele ce le ai tu de cârpit măi Șulam sau Ițic cum te maichiamă!“

Îțic nu mai spuse nimic la așa potop de vorbe, convins și el de minunea spiritului; trăgea mai departe din mucle de țigară care-l frigea la degete, pârându-i în acelaș timp și musca de musteață roș-arămie ce o mai avea sub nas.

Cum stam cu toții așa la margine de drum și inghițiam cu nemiluita praful lăsat de drumeții de pe șosea, iată că la cotitura din vale a drumului apare un convoiu de adevărați prizonieri escortați de sentinele. Femeile din sat prinzând de veste se adună și ele care cu ce aveau la îndemână, pentru ca imediat o ploaie de bețe, cocioarve, melesteie, și măhuri, să se abată peste capetele prizonierilor, lovind chiar și sentinelele. A fost nevoie de intervenția întregii companii pentru ca liniște să se facă, cele 30 de femei să fie duse pe sus pe la locuințele lor, iar escorta să-și poată continua drumul mai departe.

Forăscu, Bogonos, Vițcu și chiar Îțic croitorul s'au ales cu sgârieturi la mâini și pe obraji.

Primii raniți, cam șase la număr, din Regimentul 36 și 76 Infanterie, îngrămădiți ca vai de ei într'o căruță țărănească, își fac apariția. Lupta a fost grea — zic ei — dușmanul numeros din cale afară ne-a copleșit încă dela început — artilerie

aproape că nu am avut din cauza obuzelor cari nu se potriveau la tunuri fiind de alte calibre. Unul din ei marunțel și vioi de par'că avea argint viu iar nu sânge în vine, rănit vartos la mâna stângă, ce îi era strâns bandajată de corp, a luat parte la trei atacuri din care a scăpat ca prin minune. Rana a căpătat-o în retragere spre Dunăre. Unul din ceilalți, caporal, rănit mai tare, ar fi secerat cu mitraliera un întreg batalion bulgăresc.

Scoatem tabacherele, le dam țigari și ceva gologani și acești adevărați eroi, tăcuți, liniștiți, fără surle și tobe, fără decorații și avansări făcute prin decrete cu mențiuni speciale, nemâncăți de zile întregi, adevărați eroi ai neamului, fără de nici un fel de pretenție, o întind cu căruciorul până la cel dintâi lazaret, pentru ca odată puși pe picioare să apere mai departe cu trupurile lor arse de soare și subte de vânt, glia strămoșească.

Nițescu al nostru, care nu se depărta nici în ruptul capului de țiganul său Tudor, un scripcar de mare talent, cântându-i vecinic la ureche de dulce inimioară, zice la un moment dat „Trage-i mai departe și mai așezat măi Faraoane, c'acu văd și eu că'ncepe nunta“.

Vițcu Alexandru, căci așa îl chema după nume, de loc din Andrieșeni, țaran

cu ceva stare, Sandu, cum îi mai ziceam și noi în termeni mai familiari, scoase din carâmbul cismeii un flueraș din tei încrestat, pe care ducându-l la gură, prinse a-i zice de sub musteața-i stufoasă o bătută, de-l făcuse pe Tudor, scripcariu, numai o apă.

Am jucat cu toții până ce am ostenit de a binelea și găfăind ne uitam cu drag, la fratele Nițescu, care nu se da batut din sârba ce o bătea în tact amarnic, alături de Forăscu și Gherman.

Se inserase: trupa luase masa, și acum își căuta fiecare odihnă la cort, ca omul la casa lui. Vițcu, pe un fund de lada de pesmeți așezată în fața cortului desnoadă bobii de porumb, în vreme ce noi lungiți pe iarba verde și pufăind din țigări, așteptam, graiul fostului cioban de altă dată, grai, care prin șoaptă începe a se distinge întocmai ca murmurul izvorului de care te apropii: „Apoi inamicul se tot duce'n lumea lui, noi după cum îmi arată balanul ista de bob, rămânem pe loc, dar nu multă vreme. Poate să ne mai poarte pe ici pe colo așa de mărturie, cum ne-a mai purtat, în foc adevărat însă nu intrăm așa de curând cum crede dl Colonel Broșteanu“.

Adunând bobii la olaltă și măsurându-i cu atenție, alege pe unul mai bine con-

turat ce'l și botează cu numele Colone-
lului.

Toți bobii adunați în pumnul drept al
mâinii îi vântură când spre răsărit, când
spre apus, pentru ca de sus descleștând
degetele să-i lase să cadă care 'n cotro-
pe fundul de ladă.

Incruntând sprincenele și uitându-se
șintă la noi, în șoapte ne spune: „Colo-
nelul ne lasă, — se duce dintre noi și
încă repede de tot. — Nu vedeți d-voa-
stră bobul colonelului, ici colea, în colțul
ăsta, cu vârful într'o parte de parcă'l
duce; nu el, se duce de bună voie.

Lt. Victor Cadere, bunul nostru prie-
ten, comandant al unei secții de mitra-
liere, face primul sbor ca observator dea-
supra Turtucaiei. Distingem cât se poate
de bine cu ochianul cum aeroplanul no-
stru este improșcat de jur împrejur de
proiectile, până'l pierdem din vedere. Pe
când îl jeleam pe Victor, ca nu cumva
să fi căzut cu aeroplan cu tot în mâinile
Bulgarilor Vițcu, cu ochii lui de vultur,
ne arată spre orizont un punct negru, ce
văzând cu ochii se mărește până'n a re-
cunoaște în splendoarea lui pe acel ce
se înălțase în aer acum vreo jumătate de
ceas.

Victor văzuse dincolo de Dunăre unde
jalea era atât de mare, sus din văzduh

înconjurați de ghiarele morții, un bivoac cam de puterea unui batalion și o coloană cam de una sută de trăsură.

Iată-ne și pe noi Valahii dela gurile Dunării, după cum ne spun străini, războindu-ne după ultimele metode ale civilizației occidentului.

Huzureala și statul de pomamă în jurul Budeștilor pare a se termina, ordinul de strângere a bivoacului și imbarcarea nu mai departe decât chiar în astă seară, nu mai lasă loc la nici un fel de îndoială.

Dinspre Turtucaia se văd înalțându-se către cer imense coloane de fum, coloane ce au fost remarcate și de observatorii noștri din aer și cari după credința lor au provenit dela mormanele de cadavre în plină ardere.

Cu nervii supra excitați de atâta încordare, avem impresia de parcă și noi am fi printre acele mormane, svârcolindu-ne în para focului și răspândind acel miros greșos de carne arsă, cu atât mai respingător când te gândești că provine dela carne de om.

De astă dată nu mai încapă nici un fel de îndoială, direcția e hotărâtă și punctul de oprire bine determinat. Ne vom opri la Cerna-Vodă și de acolo sub comanda generalului rus Zaiancicofski, năvala pe bulgari.

Bucuria lui Bogonos nu mai are margini și având nevoie de un ajutor în întreprinderile sale nocturne ce urma să le facă, îl tot dăscalea pe bietul Ițic cu tot felul de vorbe rusești ca: „harașo, snaiti paruschi, ne ponimai“ etc.

Vițcu dă în bobi. De data asta zice el: „mergem tot înainte, dar de foc nu avem ca să ne temem. Ne așteaptă frații noștri cam speriați cu multă bucurie“. De unde o fi cetit toate acestea, numai el știe, vraja, oprindu-l de a mai da și alte detalii!?

Înbarcați iarăș în vagoane, petrecem o noapte ca cele multe altele în aceleași cotinețe, menite a duce pe timp de pace încărcătura la vapor sau abator iar în timp de războiu pe câmpul de luptă.

La orele 2.25 după amiază trecem Podul Regele Carol I, dela Cerna-Vodă, o emoție fără seamăn, aproape necunoscută de noi, cuprinde întreaga suflare omească.

PARTEA A III-a.

In luptă.

O noapte petrecută sub cerul liber, într'o pădurice de lângă Cerna-Vodă, masați în formații compacte de companie, gata la orice încolonare cu unitățile intrând în luptă, ne aduce la adevărata realitate.

În zori, când s'a luminat bine de ziua, ne-am explicat și mai bine locul mlăștinos în care am stat de veghe cam patru ceasuri încheiate.

Întreaga pădurice, care adăpostise înaintea noastră multe alte mii de luptători, era un adevărat depozit de tot soiul de rămășițe omenești și materii în plină putrefacție, lăsate de alți nenorociți, cari după marșuri interminabile și zile de sbucium fără de seamă, în loc de odihna bine meritată, erau condamnați a sta în poziția de „drepti“ în aceasta atmosferă ciumată.

Aproape fără de ordin și în mod instinctiv ne repezim cu toții pe șoseaua din apropierea liniei ferate scăpând astfel de infecta ascunzătoare unde am petrecut o noapte întreagă.

Incolonați pe șosea, o pornim în răcoarea dimineții în spre Mulciova Harabagi, unde împreună cu regimentul 65 din Vaslui făcând Brigadă, să ocupăm tranșeele din regiunea Dealul-Ciocanului Ghiol-Bașa.

De data aceasta nu mai încapă nici o îndoială; așa că Nicanu Toader de prin Voinești îi zice lui Vițcu: „bine-ai face să bagi cei bobi în basma, că de acum nu mai poate fi vorba de întors înapoi“.

Mergem de mai bine de trei ceasuri, marș făcut cu multă ușurință, mai cu seamă că și orașenii deprinși de acum cu beșicele și rosăturile cismelor umblau ca pe roțițe.

Pe la unsprezece încep caldura și cu ea marșul deveni mai anevoios, din cauza lipsei complete de apă de pe câmpia dobrogeană.

Privind nesfârșitele lanuri de popușoi, nu de puține ori m'am întrebat că ce o fi făcând bietul român la munca câmpului, pe un teren atât de vitreg, fără de umbră și unde fântânile nu se găsesc decât la zeci de kilometri unele de altele.?

Ajuns la margine de sat, coloana se

oprește, în timp ce cu toții ne așezăm pe cele două laturi ale drumului. Murim de sete cu adevărat. „Soldatul nostru, — așa e românul, — suferă mai mult de sete ca de foame; — da-i tutun și apă din belșug, că te poți duce cu el până unde o înțarcat dracu copii,” zicea de sub un strujan de popușoi plutonierul Forăscu.

Spre orizont apare un punct negru, punct care văzând cu ochii se apropie din ce în ce mai mult. Mă uit cu binoclu pentru al distinge mai bine — e un aeroplan inamic. Ceva mai târziu mă uit iarăș, pentru ca de astă dată să văd nu numai că e un monoplan, dar că-i avion german după crucile negre atât de caracteristice de sub aripi. Pe fundul azuriu al orizontului mai apar încă trei puncte negre având direcție concentrică către primul avion dușman, care se învârtea în rotogoale mari deasupra capului nostru.

Bateriile de pe poziție deschid un foc aprig de șrapnele, care plesnesc când în față când în spatele avionului, mitralierele și ele la rândul lor ciocănesc, trupa trage, colonelul Rujinski comandantul Brigadei răzamat și el de un cheson trage câteva încărcătoare.

Ne punem din nou în marș, pentru a ne încrucișa în scurt timp, cu adevărate convoiuri de refugiați de prin satele vecine,

în costumele cele mai sumare. Jălanie de nedescris și care ne urmărește multă vreme în gând. Numai femei, bătrâni și copii. Pe fețele lor se citește groaza, îmbrăcămintea le e sumară, iară încărcătura căruțelor dezordonată, fiecare a fugit cu ceea ce a putut lua în grabă.

Iarăși o haltă, de data asta mai mare. Vin căruțele cu mâncarea și cu ceaiul, lucruri cari nu ne-au lipsit până și în timpurile cele mai grele prin cari am trecut. Se vede că pe front se petrec lucruri de mare însemnătate, — nu apucăm a prinde ca lumea o îmbucătură, pentru ca imediat în goana mare să o pornim mai departe.

Auzim din ce în ce mai bine tunul, — nu vedem însă nimic, — terenul e deluros, încât din vale nu vezi decât culmea dealului și ajuns odată sus, zărești o altă vale pe care drumul șerpuitor se împiedcă de o altă culme și așa mai departe.

În coloană ținem dreapta drumului, în vreme ce automobilele și călăreții trecând în goană, lasă'n urmă nori de praf, ce ne indiguesc privirea și așa închisă ca într'o oală.

Tunurile se aud mai bine, așa că le putem distinge de exploziile obuzelor inamice. Forăscu le numără, iar Bogonos tace chitic de crezi că și-a pierdut glasul.

Ne oprim la un cot de drum, între

două dealuri, de unde ofițerii călări în frunte cu colonelul nostru, mergem să recunoaștem pozițiile.

Calul meu și-a scrântit piciorul, așa că am luat-o pe jos; un biciclist din compania mea pe care l întâlnesc, îmi dă bicicleta.

Ajunși la bateriile noastre, ni se umple inimile de bucurie la văzul tunarilor cari trăgeau nu ca la războiu, ci ca la nuntă, atât le era de bună voia lor.

Nu știu ce vorbește Colonelul cu Generalul, impresia ce mi-o lasă această întrevedere de prea scurtă durată în plină arșiță de soare și pe vârf de deal, s'ar cam asemena cu vorbele „la treabă că nu-i timp de pierdut“.

Batalion după batalion prindem a ne răsfiga din loc, mergând tot înainte prin lanurile nesfârșite de popușoi, ce acoperă dealuri și văi ce nu se mai isprăvesc. În drumul nostru lipsit nu numai de orizont, dar chiar și de cea mai mică orientare individuală, răzbind prin popușoaie ce trec de capetele noastre, nu ne dăm nici cum seamă cât de aproape ne găsim de zona ucigătoare a focului de artilerie.

Și așa ne strecurăm, în ordine prin marea de verdeață, companie lângă companie, când deodată ajunși într'un fund de vale ne primesc într'un alai ne mai

pomenit vre-o douăzeci de șrapnele ce se sparg drept deasupra capetelor noastre.

Atât de repede ne-am bagat în foc în cât nu ne-a fost dat să avem parte nici de cea mai mică emoție a intrării în luptă. Sunt vre-o 30 de răniți și câțiva morți, eram doar în formații strânse și nu bănuiam nici pe departe a fi în luptă, mai cu seamă că Vițcu dis de dimineată dăduse'n bobi și pe noi nu ne prea vedea în foc. Intr'o fugă nebună ridicăm până pe sub coastă, de unde asistăm neputincioși la groaznicele explozii de obuze de toate calibrele svărlind în aer o bună parte din oameni, cai și chesoane de ale batalionului nostru.

Bombardamentul e atât de puternic și de îndesat în cât în cele câteva zeci de minute cât a durat, mai că nu a rămas cal, samar cheson sau servant care să nu-și fi primit partea cu vârf și îndesat.

Stau, — companie lângă companie, — alături de Lt. Zamfirescu pe muchea dealului, în vreme ce trupa stă în genunchi cu gândul de a se lăsa și mai jos adăpostindu-se chiar după o buruiiană. Momentul e decisiv, cea mai mică șovăială a noastră, a acelor însărcinați cu comanda se poate repercuta în modul cel mai dezastros asupra mulțimei oprită'n loc, ca și cârdul de oi sub paza ciobanului.

Momentele sunt extrem de grele, iar menținerea noastră în poziția de „drepti” pe acest vârf de deal și sub imediată traiectorie a obuzelor, alunecând aproape de muchie pentru a se sparge în valea din spatele noastre, se datorește hotărârii reciproce reînnoite din clipă’n clipă, de a nu cădea în genunchi.

Companiile din dreapta, prinse și ele sub vârtejul artileriei s’au împrăștiat ca furnicile, lăsând comandanții în mijlocul porumbului culcați la pământ așa cum îi prinsese încă din primul moment.

Bieții băeți au făcut și ei ce au putut, apucați așa pe neașteptate de vijelia focului, au uitat nu numai de bobi, dar și de jurământul făcut acum câteva săptămâni de a rupe cu dinții din bulgari.

Vijelia se întetește din ce în ce mai mult, așa că nu mai e chip de stat locului, în formații răsfirate părăsim muchea de deal, pentru ca mai apoi să ne oprim sub creasta dâmbului dinaintea noastră.

În plină săritură la îmbinarea companiei mele cu aceia a lui Voinescu, în adevărat galop, ne strângem mâinile zicându-ne noroc și Doamne ajută.

Gloanțele și ghiulele au făcut mare prăpăd printre noi și numai aruncându-ți ochii înapoi îți poți da oarecum socoteala de ceace a fost. Intreaga vale este pre-

sărată de cai trântiți pe coaste și cu gaidirile 'n vânt, chesoane răsturnate, căruțe rupte în două, lăsând să curgă din ele întregul conținut atât de variat, oameni în tot soiul de poziții sfâșiind aerul cu strigătele lor stridente ce se transformă'n adevărate mugete. Morți cari par că se odihnesc adăpostindu-se în contra gloanțelor și cari, singuri nu se vor mai urni în veci din loc, îți umple sufletul de groază.

Și așa înaintăm fără'ncetare, tot înainte, încălecând, când dealuri, trecând când prin văi și acoperind la fiecă oprire cu un foc viu de infanterie batalioanele doi și trei cari atacau de front satul Arabagi.

Bătălia ține până'n noapte; când se dă ordin de retragere spre tranșeele noastre rămase cu câteva dealuri în urmă. Se vede că scopul urmărit a fost atins. În fața liniilor noastre inamicul nu dă nici cel mai mic semn de viață. Trupele noastre nu au făcut prizonieri și mânuind mai mult stratul de cât sulița au strivit tot ce le-a eșit în cale. Lucrurile au mers atât de repede încât mai nu am avut timpul necesar de a prinde de veste de ceeace s'a întâmplat cu noi.

Colonelul Broșteanu al nostru în fruntea batalioanelor atacând satul Arabagi, pe care îl ocupă în două rânduri, ca ade-

vărat erou legendar, cade străpuns de gloanțe, împreună cu aghiotantul său Lt. Martian. Locotenentii Strat, Fedeleș, Chirica, Mișcovici din Târgușorul Copoului, și alții, morți, răniți, sau dispăruți.

Toată noaptea o petrecem în avanposturi trăgând mereu asupra liniilor inamice, cari mai nu răspund. Focul de artilerie continuă fără de încetare, adevărat iad nu altceva. Din fericire nu ne prea atinge, trupa fiind înșirată în dosul crestei unei văgaune destul de bine de ferită.

Bogonos e una cu pământul, i-a intrat frica'n ciolane, mai nu se vede din dreptul buruienii în dosul căreia stă ghemuit, îi groază de albinele și bondarii bulgărești cari, ca neoamenii roiesc noaptea pe lună, iar nu ziua în plin soare cum l'ii dat dela Dumnezeu.

Toată noaptea săpăm la măști individuale pe cari, le părăsim în zori de zi, în vederea retragerii în dosul liniei întâia ocupată de un batalion de infanterie care, se crucea văzându-ne atacând tranșeele bulgărești ziua 'n amiaza mare.

Forăscu cu lopata'n loc de armă și carei servea și de apărătoare în contra gloanțelor, sărind peste tranșeele ocupate de trupele noastre, striga cât îl ținea gura cu acelaș ritm sacadat ca al flăcăilor dela horă: „păziți măi fraților, voi cei

din viziune, că vin moldovenii să samene cenușe printre liniile bulgărești“.

În ziua următoare ne-am reconstituit așa cum am putut mai bine, strângând rândurile noastre și scoțând câte o lacrimă și un suspin ori de câteori vre-un nume rămănea mut la apel. Cu multă greutate am strâns răniții și îngropat morții, sămănați așa la întâmplare pe toată întinderea parcursă cu atât truda.

Colonelul nostru, cu plămânul perforat de gloanțe, alături de Marțian aghiotantul său tot atât de grav rănit, se pierdeau pentru totdeauna, dacă sufletul soldatului ar fi fost absent.

Nu brancardieri, căci aceia rămăseseră în urmă, ci soldați, pe paturi de arme, în plină grindină de gloanțe și ploaie de obuze, i-au transportat până la primul post de ajutor și acela la vre-o patru kilometri.

La auzul acestor vești am căzut cu toții pe gânduri, jălind din tot sufletul pe acela care s'a dus dintre noi, așa cum prorocise Vițcu bobarul, la Budești.

Nicanu Toader de fel din Tigănași, om de adevărată nădejde, neobicinuit a se da înapoi dela orice treabă fie ea cât de grea și de migăloasă, neținând seamă de nici un pericol, venia găfâind din spre satele bulgărești cu un sac plin de popușoi.

Dând deodată drumu la cele patru colțuri a le funiei de cort așezată burduf în spate și încleștată cu amândouă mâinile bine sprijinite în piept, o adevărată ploaie de pănuși, căzu rotogol peste capetele noastre.

O hrubă săpată în graba mare cu lopețile Lineman în coasta dealului, o foaie de cort înțăpenită'n față, câteva uscături aprinse înăuntru, pârjoleau domol grăunțele știuleților de popușoi.

Un miros îmbatător, un parfum cu adevărat dulce, descoperit de abia acum de nările noastre devenite atât de sensibile, ne învăluia în adierea vântului de seară, gâdilindu-ne întreaga faptură cu stomah cu tot, uitat de lume de mai bine de trei zeci și șase de ore.

Bogonos care se mai liniștise puțin, strâns pe vine, cu arma-i atârnată de gât, ronțaind grăunțele ce cu înbucături puternice le desprindea de pe ciocanul de popușoi, lăsându-i acele pete mari albe de-alungul stiuletelui și mai mult mornăind decât vorbind zise: „O viață întreagă v'ați bătut joc de mine și de Vițcu, dinpreună cu toți bobii noștri și cu toate talmacirile ce noi le făceam. — Nu voi ați să ne dați nici o crezare și acum iată că vorbele noastre au fost adevărate și bietul Don Colonel s'a dus săracu dintre noi

aşa cum o spus-o Viţcu la Budeşti. Nu l'o avansat cum o talmăcisem noi — ceea ce e mai rău e că ni l'a luat cu totul şi mai bine decât am tolocăni cu toţii aşa de pomană, mai bine ia să ne închinăm cu toţii şi să-i zicem, D-zeu să'l ierte, — că poate şi noi mâine poimâne l'om ajunge din urmă“.

A treia zi, în crăpatul zorilor, pe un fund de cer îndepărtat de pe care nu dispăruse încă roşaţa norilor, prevestitori de vânt şi furtună, ne trezim cu toţii într'un adevărat potop de gloanţe şi obuze de toate mărimile din cari am scăpat ca prin minune.

Vestoane sfărtecate, capete găurite fie de gloanţe fie de spărturi de obuze, zgârieturi de tot felul, formau aproape obicinuitul la noi.

De pe muchia dealului, gol ca în palmă, incapabil de adăpost, nu pentru o unitate de mărimea batalionului, dar nici măcar a unui singur individ, ne desfăşurăm din ordin în linie, că doar or pricepe nemţii comandând trupele bulgăreşti, că noi întâriri se pregătesc a se duce spre prima linie de tranşee.

Creasta dealului parcă'n vie şi în clinuri indesite se coboară tot mai mult spre vale, în vreme ce în văzduh nori de fum negru ca tăciunele străpunşi de lumini

strălucitoare, aruncă pe câmpia îndelurată gloanțele șrapnelurilor, cari în elipse imense se înfig adânc în pământul strămoșesc și în carnea fierbinte a soldatului ce-l păzește.

Ne-am deprins de acum cu de toate, și cu gloanțe și cu obuze, suntem căliți de cum nu se poate mai bine; singură explozia șrapnelului învăluită de nouri negri de fum, ne strânge inima, împingându-ne în acelaș timp capul între umeri, de parc'am voi să'l ascundem.

Inchidem ochii, urechile și ele parcă se infundă, te faci ghem cât umbra spinului de mare, deschizi în fine iar ochii, te pipăi, așa cum poți mai bine pentru ca mai apoi să te târaști când pe o coastă când pe pânțele, întocmai ca o mașină împinsă de un resort, iar nici de cum de vre-o judecată oarecare.

Camarazii tăi din flancuri se mai opresc din când în când rămânând locului pentru totdeauna. Cu mirare te uiți când la dreapta când la stânga ca să vezi, că sunt alții decât aceia cu cari simțea-i cotul la alinierea plutonului. În urmă numai morții cu fața la pământ și cu brațele întinse așa cum i-a prins ultima clipă din viață, răniții gemând și văicărindu-se de mai mare milă, iar tu în viață încă, cu arma'n cumpănire prin gloanțe și șrap-

nele gonind peste șanțuri și tranșee spre prima linie de rezistență.

Bogonos, Vițcu, Hună și cu Nicanu trag mereu în liniile dușmane la cam două sute de metri depărtare, în vreme ce Ițic al nostru cu sacii plini de muniție face adevărate curse de echilibristică, când în tranșee când peste tranșee, până când un glonte ce-l nimereste drept în frunte ni-l trimite gramadă în fundul șanțului.

Bietul Ițic a făcut și el războiul așa în felul cum și la închipuit în mintea sa și a închis ochii ducându-se pe lumea cealaltă la fel cu mulțimea de eroi a neamului nostru.

Deschizând un foc viu de infanterie asupra primei linii inamice, ne descoperim într'atâta, încât atragem asupra capetelor noastre unul din acele bombardamente care ne face tranșeea una cu pământul.

Eșim ca șoarecii de sub dărâmurile damburilor, mulți dintr'ai noștri au închis ochii pentru totdeauna sub greutatea malului. Piciorul drept îmi este prins cam până pe la genunchi, nu pot face nici o mișcare, Gherman îi face loc împrejur cu baioneta, sărim peste tranșeu ca o adevărată vijelie la atac.

Liniile de luptători apar ca niște dungi verzui urmându-se unele pe altele ca valurile mării, pocniturele de armă ale tră-

gătorilor opriți în salt se țin lanț dela un capăt la celalt al flancului, în vreme ce artileria amică cât și inamică varsă un foc mai mult decât îmbelșugat.

Prin salturi mici și înaintări cât mai repezi scăpăm încetul cu încetul de vijelia obuzelor, pentru a intra în zona cu atât mai periculoasă a mitralierelor, bombardelor precum și a granatelor de mână.

Inamicul însă nu voiește în ruptul capului a primi lupta la baionetă și la fel ca în ziua de 3 Septemvrie fuge plin de groază pentru a se opri în tranșeea din urmă, de unde să ne înproaște mai bine cu tot soiul de proiectile.

Sărim cu toții în șanțul de curând părăsit și în care soldații noștri mai mult cu stratul de cât cu baioneta fac o curățenie generală printre cei rămași, trimițându-i pe cea lume.

Incepuse a se întuneca, înamicul retras la lisiera păduriceii din vale trage neîncetat, așa că lumina focurilor de armă îți face impresia de parcă tot huceagul ar fi plin de jaratec.

Pentru a ne ușura de povara ce o ducem cu noi și care ne împiedecă grozav la înaintare, ofițeri și trupa lepădăm ranițele, ce rămân înșirate pe culmea dealului, ca adevărate linii de trăgători, în vreme ce trupa lunecă cu iuțeală vântului spre fundul vălceii.

Deodată, din spre pădure, mai pe toată întinderea ei țîșnesc în aer rachete luminoase de toate culorile, roșii, albe, verzui, de ne credem la un moment dat în plină serbare câmpenească cu focuri de artificii și bombe. Obuzele completează și mai bine aceasta impresie, iar Forăscu ca să nu rămâie mai pe jos de cum îi felul, începe a striga cât îl ținea gura „Poftiți Domnilor la Tombolă la roata norocului, poftiți domnilor, toate numerile câștigătoare“.

Surprinși de aceasta apariție cu adevărat nouă pentru noi, și care ne nimicește întreaga concepție a planului nostru de a termina atacul în bezna întunericului, rămânem pentru moment uluiți de atâta lumină răsărită ca din senin.

Sutele de stele luminoase ce se desprind din globul gălbui auriu al rachetelor plutind în aer și răspândind o lumină albuie, descoperă că un adevărat proiector, întreaga linie de ranițe înșirate pe marginea din jos a dealului.

Un foc bine nutrit de arme și mitraliere, secerând fără de încetare linia de ranițe ce săreau în sus de parcă ar fi fost fermecate, provoacă un răs general printre noi cei cu atacul, adăpostiți deocamdată în fundul văii.

Rădeam aproape în hohote, fără a ne

da seama că o nouă serie de rachete ne-ar putut fi cu adevărat fatală.

Atâta însuflețire și dispreț de moarte avea aceasta mână de oameni a maiorului Constantinov apărând pământul strămoșesc, ca în loc să se gândească la pericolul ce din moment în moment putea să se abată și asupra capetelor lor, ei glumeau mai departe, uitându-se ca la panoramă la ranițele înșirate sub creasta dealului ce jucau ca marionetele.

S'au dus dracului gamelele noastre zise într'un târziu Vițcu lui Forăscu, toate trebuie să fie sparte, nu ne mai rămâne decât să leopăim cănește din păraul din vale, dacă ne-o mai fi dat dela D-zeu să ne mai udăm puțin buzele.

Adăpostiți de umbra nopții, înaintăm pe brânci ca șopârlele până aproape de pădure, când întreaga linie de trăgători prinde a se lumina de focul viu îndreptat spre înamic, ce pare a o fi luat la sănătoasă.

Artileria noastră lungeste tirul, așa că distingem cât nu se poate mai bine plesnirile ce nu mai conțin în mijlocul pădurii, în vreme ce în urma noastră, adevărat iad de obuze nemțești arând pământul, luminează vâlcica dela un capăt la celalalt.

Goarnele sună asaltul, iar trupa smun-

cită de jos ca de un rezort mecanic, cu baioneta la armă și capela pe ceafă, într'o fugă nebună distruge întreaga rezistență lăsată de trupele fugare în dosul măștilor individuale, copacilor răsturnați și altor obstacole la fel, sămănând adevărată groază printre fugari.

Am prins inamici de toate neamurile pe cari soldații noștri i-au împământenit până la unul și fără ca să mai aștepte nici un fel de ordin, au semănat și ei astfel jale și cenușă, așa după cum le spusese Generalul Eremia Grigorescu pe plătoul Vasilaților.

Lupta a fost atât de îndârjită încât la un moment dat unitățile regimentelor trimise la atac complet destrămate prin înaintarea lor fulgerătoare erau ca și amestecate, constituind astfel o masă comună de luptători, mânăta de unul și acelaș gând „atacul“.

Trupele depe flancuri strângându-se în plină înaintare mai mult spre centru, complectau fără să mai bage de seamă locurile morților și răniților sămănați pe distanța parcursă de noi timp de mai bine de câteva ceasuri, făcând ca în compania mea ce se găsea cam la mijlocul liniei de atac, să mă trezesc cu soldați din regimentele 9 de vânători 65 și 38 Infanterie.

Am adus cu noi niște coifuri nemțești

cu țuguiuri nichelate și învelite într'o stofă de culoarea șoarecelui. Vițcu și cu Forăscu le purtau cu atâta mândrie de nici măcar n'au voit să guste din sticla de cognac cu care îi urmărea elevul plutonier Gherman.

Depe numărul epoleților smulși de soldați dela vre-un mort oarecare, ne-am dat seama că printre trupele aflate înaintea noastră, spre marea surprindere a tuturor, drept o coincidență cu adevărat bizară se afla și un regiment german purtând acelaș număr ca al regimentului nostru moldovenesc. Soldații noștri le ziceau însă bulgari, nebanuind cătuși de puțin că aveau de a face cu trupe de ale vestitului general Makenzen, trupe cari prin ordine speciale găsite asupra soldaților, erau prevenite despre răul obicei ce'l avea oștile românești de a porni imediat la atac.

Soldatul nostru după cum îi și rasa, nu are răbdare de a sta în tranșee la pândă așteptând și lovind din ascunzătoare pe inamic. Curiositatea-i caracteristică de a scoate veșnic capul din tranșee și a se uita la șanțul inamicului fie chiar numai la una sută de metri, ne-a costat multe vieți încă din primele momente a le intrării noastre în foc. Nu are răbdare de a sta locului și dacă nu poate sări peste mal

pentru a se duce tot înainte așa după cum îi cere inima, ne având în cotro, se mulțumește a umbla forfota pe bancheta tranșeiei de câțiva metri.

Lupta corp la corp din pădure nu se sfârșise încă, în vreme ce ai noștri cât cu baioneta cât mai ales cu focurile, urmăreau resturile de inamici, ce încă de cu vreme începuseră a se cara dinaintea noastră.

Gurile de foc ale tunurilor noastre, secundând atacul, aruncau adevărat potop de schije, nimerind din când în când cu câte unul mai scurt și în liniile noastre în plină înaintare.

Pocniturile izolate ale armelor, pârăiturile cadențate și extrem de supărătoare ce le făceau mitralierele păreau a conțeni. Un fum gros și acru îți împiedeca aproape respirația, iară soldații adunându-se pe poziții, de abia se mai zăreau prin limbile de foc ale exploziilor ce luminau valea ca trăsnetul pe timp de furtună.

Nu plouase de mult, prin acele locuri, pământul un fel de lut galben cenușiu se transformase de uscăciune într'o pulbere fină de aceeaș culoare, gata la cea mai mică adiere de vânt să pătrundă prin cea mai mică deschizătură ce i-se oferea'n cale.

Nimic nu ne-a fost cruțat, ochi, nas,

gură, buzunare, totul nu era decât depozit de praf, praf și iarăși praf. Până și închizătoarele dela arme nu mai funcționau ca lumea, așa că în ziua următoare le-am uns în lipsă de unsoare, cu seul rămas pe cazanele de supă.

Au căzut ghiulele în apropiere de noi la câteva zeci de metri, altele mai aproape, unele explodau imediat roșind pământul cu sângele băeților noștri, altele după ce se infundau bine'n pământ plesnind ridicau coloane întregi de pământ aburit de fum. Explozia e atât de puternică, că din picioare te rostogolești la pământ, iar de stai jos în genunchi sau culcat, o putere uriașă te saltă în sus, în vreme ce pământul tremură ca gelatina într'o putoare înăbușitoare de trotil sau de ședită.

Gloanțele încep iarăși a fluera din ce în ce mai multe, le distingem acum bine de tot, doar nu degeaba avem vre-o patru zile de ucenicie. Pe câtă vreme cele dela armele de infanterie produc un fluerat mari scurt, acele provenind dela mitralieră, dela așa numitele cuiburi instalate cam de obicei la flancuri, pe moviște de pământ sau chiar printre crăcile copacilor, cântă cam la fel cu sborul porumbeilor din apropiere.

Zeci de sunete, în tonuri și semitonuri în continuă repetare, curate game cro-

matice ale văzduhului, sunt aripile morții cari plutesc de-asupra capetelor noastre.

Gorniștii sună iarăși, — pe vremea aceea noi luptam ca veteranii dela 77, mergând la atac cu steag și goarne, — ca nu cumva inamicul să nu fi prins de veste de intențiile ce le aveam și să ne năpustim așa în mod necavaleresc peste ei, întocmai ca haiducii.

Nu deageaba câteva zile mai târziu maiorul nostru, un iscusit militar, văzând că ceea ce a învățat nu plătește două parale, într'un moment de adevărată revoltă sufletească, aruncă în patru vânturi regulamentul de campanie și luptă ce-l avea în geantă.

Înaintăm deci din nou la atac. Deodată par'că cerul se deschide, o lumină strașnică îmi ia văzul, un sgomot asurzitor vâjâe prin urechi. Mă simt luat pe sus, par'că sbor, atât îi de mare răcoreala plină de fiori ce o simt pe tot corpul. Plesnise un obuz în stânga asvârlindu-mă cu câțiva camarazi cu pământ cu tot de o schioapă mai la vale.

N'am mai simțit nimic. Eugen Vasiliu omul meu de legătură și încă un soldat din 38 mă duceau la deal ținându-mă de subsiori. Capul mă durea grozav, piciorul drept îl mișcam cu anevoie, m'am convins însă imediat că nu aveam fractură, ceea ce

m'a înviorat dându-mi tot curajul de a mă cumpăni. Flămând și însetat cum eram, am golit plosca de ceai amestecat cu apă ce mi-o întinsese un soldat din compania mea, care se găsea acum în plină retragere.

Bieții băeți; ce suflete bune au, uitaseră de groaza prin care au trecut câteva minute mai înainte și acum în loc să-și vadă de a le lor, întrebau că unde-i cutare și ce s'a întâmplat cu celalalt.

Răzâmat de carabină, mă desfac de cei ce mă sprijineau îndrugând vre-o câteva vorbe și cu alți câțiva cari în umbra nopții se strânseseră în jurul nostru. Oloieru al meu, speriat că dădusem ortul popei, c'ășa se svonise, muțise. — „Ia scoate mai bine cutia cu țigarete din geantă și nu tot holba ochii la mine că doar n'am murit încă, să mai tragă câte un fum de țigară bieții băeți, că le o fi limba uscată.

Așezați jos, așa în mijlocul câmpului, în loc necunoscut, fără de apus și răsărit, acea mână de oameni venind dela luptă, am fumat pe gâtleje uscate, țigarete peste țigarete, până am dat gata cutia. În zilele noastre nu cred, că cineva dintre noi să fi fumat mai cu gust, că în acele clipe de trai cu adevărat, în negrul nopții, spre geana dimineții.

Am suit un deal, am scoborât o vale

și ne-am oprit la locul unde se adunase batalionul, în jurul căruțelor cu mâncarea.

Cum și când s'a dat ordin de retragere, și cum de ne am întâlnit iar cu toții acolo unde am plecat, această enigmă o explică numai simțământul deosebit de orientare pe care țăranul român îl posedă într'un grad atât de înalt.

O veste îmbucurătoare pentru noi toți aceia cari am intrat în dansul morții, e că Ernest Broșteanu a scăpat din pericol, iar comanda regimentului a luat-o Colonelul Stoianovici, alt suflet mare de român, care deși împușcat în pulpa piciorului, învârtea stând steag în spatele linii de trăgători, foita cu tutun pe care bătaia vântului nu-i dădea răgaz ca să o termine.

În urmă ne-am culcat cu toții. Luna se ridicase pe cer, „o mănâncă vârcolacii adaugă Vițcu“, și cu vorba asta se începe alta și așa mai departe, în vreme ce trupa acoperită cu foile de cort se odihnește de sbuciumul morții din timpul zilei.

Cufundați în paiele aduse de ordonanțele noastre și dormind mai mult pe apucatele, ne-a fost dat să asistăm o noapte întreagă la exodul răniților către posturile de prim ajutor, din dealul Ciocanului.

Și așa, până'n zori de zi, toată noptica au trecut fără de încetare vitejii noș-

tri, cari pe brancarde cu picioarele și brațele sfârtecate de furia oțelului înfierbântat, cari pe jos scrâșnind, de durere și plămădind astfel cu trupurile lor ciuruite și cu sângele ce curgea șiroaie pe pământul sec de arșița soarelui, înfăptuirea României-Mari.

A doua zi dimineața s'a făcut apelul Batalionului, când ne-am dat și mai bine seama de violența luptei din ziua precedentă.

Un soldat din compania mea, Nicanu Toader, numai în ismene și cămașă, cu părul vâlvoi, dat la apelul de dimineață de mort sau dispărut, apare deodată în mijlocul companiei.

Spune multe bazaconii despre care nu pot ține socoteală, așa că dau ordin plutonierului companiei să-i facă toate formele de dezertare în fața inamicului și restul ce urmează.

Intr'un târziu iată-l pe Forăscu, îndoit de spete de lung ce mai era și umblând de ca și cum ar urmări vre-un iepure aciuiat în vre-o tufă undeva, că se apropie încet de mine și mai cu șoapta mai cu vorba, mă face mai mult să-l înțeleg decât să-l aud, că Nicanu nu ar fi atât de vinovat după cum ni s'a părut nouă dintr'odată.

Bogonos, ca și câinele cel ușărnice, care

sta mai mult la compania noastră decât la aceea a lui Conu Vasile Lecca din care făcea parte, se amestecă 'n vorbă istorisind ce și cum s'a întâmplat cu pahonțul nostru, desculț și fără de haine, de par'că ar fi fost el cel cu istoria, iar nu Nicanu, care, la câteva sute de metri sta zgribulit pe niște paie.

„Pentru Dumnezeu, să trăiți Domnule Locotenent, ascultați-l încă odată că zău spune adevărul. El cu Hună și cu mai mulți din plutonul lui Ciobanu mergeau pe vâgăuna din stânga noastră până ce au intrat în pădure și s'au pierdut cu totul de șirurile noastre. Hună cu mâna ruptă din cot s'a întors înapoi, iar Nicanu și cu celalt neștiind încotro să se ducă, au pornit-o la voia întâmplării bajbăind așa prin tufiș când spre dreapta când spre stânga, până ce vre-o câțiva bulgari cari și ei fugeau de rupeau pământul au pus mâna pe ei.

După retragerea noastră, făcută în plin întuneric și înainte de a fi răsărit bine luna, Nicanu și cu prietenul său trași de dușmani până dincolo de pădure, legați de mână unu de celalalt, fuseră dați în primirea unei sentinele care îi și culcă la pământ strâmbându-se vai nevoie la dânșii. Alții cari au sosit în urmă, niște grade inferioare, după ce i-au buzunărit bine

le-au luat hainele și întregul armament, lăsându-i astfel mai departe în paza sentinelei care și ea se puse jos trăgând din luleaua cât mâna de lungă pe care o scosese din sacul cu pesmeți ce-l avea atârnat de partea stângă.

Un obuz de-al nostru plesnind chiar în mijlocul acestui lagăr improvizat de prizonieri îi omoară în parte, iar Nicanu și cu celalalt în învălmășeala produsă reușesc încet și cu socoteală, pom după pom, să se strecoare până de vale și deacolo înapoi la companie când s'a și prezentat Dvoastre Domnule Locotenent“.

Vădit intrigat de cele spuse cu atâta precizie de Bogonos care, nici nu fusese pe acolo, îl strig pe Nicanu ca să ne spuie și nouă cum s'au petrecut lucrurile.

Prăpădit cum era și de spaima prin care trecuse, dar mai ales de frica dezertatului, desculți și nici măcar cu vre-o capelă pe cap care să-i mai întărească ceva moralul, bietul băiat era mai mult mort decât viu.

Tremura ca varga și împreună cu dansu Vițcu și Forăscu cari îl țineau de subțiori.

„Dați omului o manta în spinare și aduceți-l aci lângă mine, colea pe paie, să se mai încălzească puțin, ca pătărania lui să ne-o poată spune mai cu inimă“.

La un timp oarecare și după ce printr'o asvârlitură de cap împinse pe gâtlee la vale până în fundul măruntaielor, tot cognacul din păhărelul lui Oloieru cu care își umpluse gura; pe jumătate înădușit de tăria alcoolului și tușind de vre-o câteva ori pentru a se drege cât mai bine, începui liniștit și cu glas așezat a-și spune necazul.

„După ce din fundul văii unde ajunsesem pe înserate și unde am stat cu toții o bună bucată de vreme ascunși în stuharaie și feriți de lumina rachetelor, uitându-ne cu toții la ranițele de pe creasta în cari inamicul trăgea vai nevoie, am pornit-o cu toții în sunetele goarnei la atacul pădurii.

Am mers o bună bucată de vreme prin pădure, alături de camarazii noștri, până când de-odată așa din senin, ne-am trezit și la dreapta și pe stânga cu inamicul în carne și'n oase.

Cât ai clipi din ochi a pus mâna pe noi și cu baionetele'n spate ne-a mînat la deal până ne-au pocnit ochii de oboseală.

Un bulgăroi mare, cu o barbă roșie de te băga în spărieți, ținându-mă de guler de mai să mă gătuie, striga mereu trăgându-mă înapoi „lângză, lângză, lângză: Altul din dreapta mea, mai mărunțel și și cu niște ochelari mai cât roata carului, nu-i mai tăcea gura cu hop, hop, hopurile

lui, în vreme ce noi cu toții nu ne dam duși la deal, trăgându-ne ca tot omul spre ai lui, care se aflau în vale iar nu spre deal unde ne mânau ei ca pe vitele'n ci-readă.

Bietul Nicanu al meu care, în spaima momentului reușise a memora cuvinte atât de străine de dânsul ca însemnătate, un hop în loc de hoch, un lângză în loc de langsam, un aitsch aier, în loc de jetzt feuer, comanda mitralierelor germane, nu bănuia nici pe departe, că aceia cari în spaima atacului de baionete și în fața stratului de pușcă abătându-se ca ghioaga străbunilor, peste capetele lor, în strigătele lor desperate de „mäigota“ adecă „mein gott“ nu erau bulgari cum de bună seamă credeau soldații noștri, ci saxoni ai Regimentului 53 Infanterie de prin Dresda Leipzig, sau altundeva.

Tot istorisind și schimonosindu-se pentru a ne arăta cât mai bine cum s'au întâmplat lucrurile precum și explozia obuzului în mijlocul conducătorilor lor, cari cu toții au rupt-o de fugă lăsându-i singuri în pădure, Nicanu obosise într'atât de îi curgea sudoarea părau de pe frunte.

Vădit convins de adevărul ce ni-l spuse, nu atât prin vorbe, cât mai ales prin privirea ochilor săi strălucitori și a mișcărilor explicative atât de naturale, convins

de asemeni și de starea psihologică în acele momente atât de critice, permițându-i a memora fără de nici un fel de sforțare expresiuni străine de limba lui și aproape fără de nici o posibilitate comparativă fie ea cât de mică, îl prind cu dreapta de ismană și trăgându-l până aproape de mine îi dau tabachera de ne luăm fiecare câte o țigaretă pe care, o fumăm până la capăt fără a spune nici cea mai mică vorbă.

A doua zi Nicanu, echipat și înarmat ca la plecare cu armamentul bietului Moroșanu, furierul companiei, rămas pe câmp cu registrul companiei de care nu se despărțea niciodată, istorisea celorlalți camarazi din grupă de cele pătimate în mâinile inamicului.

PARTEA A IV-a.

In tranșeu.

Aciațați cu toții în vale, în zori de zi ne așezăm așa cum dă Dumnezeu, cuibăreală de scurtă vreme, cam cât a iepurelui din covru de pe arătură.

Pe la amiază vin și bucatăriile de campanie, aduse pe potecile dintre popușoaie, cât mai ferite de gloanțele și șrapnelele inamicului.

Atacurile date de trupele ce se aflau în sectorul nostru făcând oare cum pivotul întregii linii Rașova — Enigea — Mare. au provocat din partea inamicului o îngrămadire de artilerie în afară de măsura de mare, artilerie care, din ziua de șapte Septembrie varsă un adevărat potop de obuze de toate calibrele, găurind și întorcând pe dos tot ceia ce întâlneau în cale.

Resfirați pe muchiile dealurilor, gata de înaintare, sau în rezervă, în atrupamente

mici de cel mult două companii, trupa îndură cu adevărat eroism băjbaiala artileriei inamice, care în căutarea bateriilor noastre umple valea de sfârticăturile bieților noștri oameni.

Porțiunea bombardată este atât de transformată, încât privind'o din apropiere te întrebi mirat cum de este posibil ca un peisagiu reprezentând o colină sau vâlcea, să capete cât ai bate din palme, aparența unei livezi în care un nebun ar fi pus la săpat o serie de gropi pentru ca peste noapte să-și schimbe planul, bortilind mai departe în lung și 'n lat întreg terenul de parcă ar fi voit să-l facă strecurătoare.

Trecuți în rezervă, la o svărlitură de băț de linia întâi, stăm culcați la pământ până să treacă vijelia, care totuși retează scăfarlia cu bonetă cu tot a caporalului sanitar Țapodei de lângă mine, lăsându-l în nesimțire alături de alții plesniți cari la mâini cari la picioare.

Colonelul Rujinski Nicolae de lângă noi, prizonier și el al groaznicului moment, om ce nu cunoaște frica, se apleacă imediat și luând în vâjnoasele-i brațe corpul neînsuflețit al bietului sanitar, adevărată piesă anatomică, îi sărută obrajii în vreme ce alte sburățuri rup mâna brancardierului sanitar ocupat a-și desprinde chinga dela targă.

Așezați pe spatele muchii de deal, mai mult chirostii, de cât lungiți, în repaus; nici o bunătate de pe lumea aceasta ce ni s'ar fi întins drept ofrandă, nu ar fi fost în stare să ne clinească din locul acesta afurisit pe care, deși stăteam ca pe ghimpi, era totuși mai sigur de cât celalalt din fața noastră, unde secerea morții își găsisse culcușul.

Bateria din stânga noastră scăpată ca prin minune de cercetarea focului năprasnic, reîncepe tirul cu mai mare furie, sigură fiind după calculele lor artileristice de a nu mai putea fi nimerită de acum înainte.

Cu toții ne uităm la limbile de foc ce țîșnesc din gurile de tun, lăsând în urma lor fuioare albe cafenii, prăvălindu-se în rotogoale din ce în ce mai mari, urmate de un pocnet greoi ce te năucește o bună bucată de vreme.

Cu mâncarea am rămas iarăși de căruță, neghiobul nostru de sergent venind ca la defilare, se lăsă prins în foc, caii o rup la fugă cu căruță cu tot, iar noi, ne mulțumim cu muzica mațelor ghiorăind a foame.

În amurg o echipă de soldați o pornește în căutarea popușoilor pe care îi mâncăm cu nesaț, dela cuconașul din salon și până la cel din urmă opincar.

Pe inserate atât ofițerii cât și soldații

ne săpăm singuri gropile, Sarcofagiul pe care-l scormonesc în pământul nisipos din cale afară, mă adăpostește în deajuns, afară de cusurul, de a ține veșnic ochii închiși din cauza fărămiturilor de pământ ce tot alunecă de pe margini.

Ne-am mai liniștit puțin. Bine adăposiți și culcați pe spate cum eram, fiecare în groapa lui, așa cum ni-o sapsesem, începem a povesti cu acea sete de vorbă pe care o simte sfântosul, atunci când a fost ținut cu gura încleștată o bună bucată de vreme.

—„Bietul Domn Sub-Lt. Cerchez, zicea sergentul Potur răzămat cu ambele brațe de marginile gropii, de parc'ar fi stat într'un jilt; — s'a dus și el în plin atac odată cu ceilalți camarazi ai noștri. Eram lângă dânsul, când respinși dela primul atac în frunte cu Colonelul nostru, bădia Ernest, cum îi mai spuneam noi, ne-am refăcut în pripă, înșirându-ne în trăgători, gata de a porni din nou asupra satului, care era acum la mai puțin de una sută de metri.

Pe deasupra noastră fluerau fiorii morții, pământul zimțuit de gloanțele cel mușcau fără de încetare cu sunetele-i seci și infundate, ținea oare cum izonul acestei muzici, pe cât de lugubre pe atât de infiorătoare.

De sub cozorocul capelei trase peste ochi, mai nu îndrăzneau să trag nici cu coada ochiului, fie în dreapta fie în stânga, pentru a alege momentul unui salt înainte.

Nu apucasem bine a sfârși cu gândul, când deodată din spre stânga aud un vaet urmat de vorbele: „Măi Poture mă-ă nu mă lasa — Văleau nu mai pot — mi-o intrat prin umăr și mă arde'n pantece! — Era Domn sublt. al nostru, care mai că nu mai avea glas.“

M'am târit cum am putut până lângă dânsul, prăvălit pe o coastă și suflând din greu.

Lungit cum eram la pământ l'am aburcat peste mine și așa am pornit-o târâș „ca colbecii până peste deal, de unde desfăcându-mă de el, împreună cu un alt soldat l'am dus până la ambulanța, unde și-a dat sufletul.“

„D'apoi, Don sub Lt. Fedeleș dela noi din sat zicea, de colo Păpăruș Vasile, înalt cât un munte, nu s'a dus și el pe cealaltă lume tot cu năprașnicul ista de atac!“

„Ce-i drept, îi drept, zise la o vreme Forăscu între două căscături sămănând mai mult a urlătură. De mort, nu l-am văzut mort; nici eu nici ceilalți băieți, Humaru însă povestește că dela fântâna cu apă din sat unde se opriseră cu toții, și de unde au pornit-o mai departe în

randuri strânse, mai mult în fugă decât în pas de atac, nu l-a mai zărit. Ori a rămas pe câmp alături de sutele de morți și răniți ce nu au mai putut fi ridicați din cauza vijeliei gloanțelor, ori l'au luat bulgarii după cum au pățit cei mai mulți cari s'au rătăcit de unitățile lor“.

Cum stăteam așa cu toții, fiecare la covrul lui, iată-l pe Vițcu Alexandru că-și scoate trișca din carambul cismeii pe care muindu-o în gură o potrivea la degete pentru a-i trage un cântec de dor.

Și'n aceea noapte întunecoasă de mai să-ți scoți ochii cu degetele, Vițcu, săracu, ne cântă o doină 'n surdină, doina ciobănească, din cele dela munte, umplându-ne ochii de lacrimi, iar sufletele de dorul cordilor și a celor scumpi de pe acasă.

Bogonos se supăraseră într'atâta, încât smuncindu-i fluerul din gură și punându-l în carambul cismeii, îi zise cu un ton poruncitor: „de acu mai cântă dacă poți — ce nu ți-e bine — poate îți pare rău că ai scăpat până acuma cu cojocul neborțilit? Ia vezi, bagă de seamă că timpul nu-i pierdut! Du-te colo 'n vale, că nu-i departe, aprinde și o lulea dacă-ți dă mâna și trage-le la urma urmei celor bulgari de peste drum și un cântec și de mai poți dă-ne și nouă de veste, că poate vom veni și te-om culege. Cum și ce fel

e cojocul tău, și câte ai, nu mă privește; eu nu am decât unul și acela din piele făcut, iar nu cusut de mămuca, pe care nu țin să-l bortilesc, nici să-l dau popii la prohod“.

N'am prea dormit, în schimb liniștiți așa cum am stat ne-am cam așezat doar ciolanele. În zori de zi o veste neașteptată ne pune pe gânduri înhățându-ne la drum spre tranșeele din linia întâia, pe care, le călărisem de vre-o câteva ori infurcându-le în demonstrațiile ofensive și retrăgându-ne în fugile defensive. Ordinul mai spune între altele, că inamicul s'a retras și deci trebuie urmărit cu toata vi-goarea.

Oloieru, care și el auzise de această nouă veste, ținând încă în mână sticla balsamului puturos cu care îmi fricționa piciorul plin de vânătăi, vorbind în șoaptă cu ordonanța lui Varduca îi spuse: „de acu s'a sfârșit cu noi; n'om mai vedea nici casă nici masă, și cine știe pe unde ne-or zace ciolanele. Trăgând un oftat de credeai că-i plesnesc toate baerile inimei, aplecat așa cum era deasupra unei lădițe pe care o tot muncea în toate părțile, fără a întoarce macar capul, o umflă'n spinare și svârlind-o peste marginea adăpostului, vorbind tot cu lada îi mai zice: „De-acu dragă, la Jvrinez, la baltă, colo

înapoi spre vadul lui Traian, c'acolo îi de tine.

În vreme ce tot batalionul se pregătea în toată liniștea spre a porni pe înseratele la ocuparea tranșeelor din linia întâia, iată un grup de soldați conduși de un plutonier că se apropie de postul nostru de comandă. Sunt cam una sută la număr rezerve venind dela Iași, cu cari umplem golurile batalionului. Din cei douăzeci și cinci pe cari mi-i prezintă Forăscu, numai trei știau să tragă cu arma, alți câțiva, ceva instrucție, restul, foști dispensați, cari în viața lor nu au făcut militare și nici n'au tras cu pușca vreodată. Înarmați până 'n dinți cu grenade și topoare, târnăcoape și cosoare, un fel de manechine de panoramă, erau doară buni la alungatul vrabiilor de prin popușoaie.

Iorga Ilie, Stirbu Gheorghe și cu Jigăreanu Vasile, dispensați și ei ca toți cei alți, mâncaseră pe drum rația de războiu și acum tremurau ca varga ca nu cumva să fie puși la stâlp, după cum le citise din carte Forăscu, care îi luase în primire dând iscălitură pentru dânșii.

Arma nu o cunoșteau decât pe din afară, neștiind nici cum să o deschidă și mai puțin să o încarce, și în urmă să o închidă.

Sosiți bieții oameni la Regiment în zorii zilei, seara au fost înbarcați în vagoane

și expediți în goana mare spre frontul dobrogean, unde se vede că era mare jalerie.

Și așa cum erau, adevărată carne de tun, servindu-se mai mult de sulită decât de armă, încadrându-i în companie alături de câte un gradat, fruntaș sau caporal, am reușit totuși ca peste trei zile să pornim o demonstrație ofensivă în dreapta satului, cu care ocazie băeții noștri să tragă câteva încărcătoare și să învețe bătând ca din palme, nu numai răspândirea în trăgători dar chiar și folosirea terenului.

Să se mai găsească cineva care să facă critica țaranului nostru în ceea ce privește bunul simț, inteligența, și adaptarea la mediu în cel mai scurt timp. Băeții aceștia cărora nu li se spusese, nu, ce i tunul, dar nici măcar ce i acela încărcătorul cu cele cinci cartușe, au mănuit cu o măiestrie nespusă până și granatele „Savopol“, atât de defectuos confecționate de către toți speculanții licitanți, pe spinarea și mizeria bietului popor supt până'n măduva oaselor.

Profit de ocazia unui moment liber pentru a pune compania pe două rânduri și să a înainta la gradul de caporal mai mulți băeți cari s'au purtat bine la atacurile Regimentului din zilele de 3 și 5 Septembrie. Printre cei înaintați în grad se afla și unul numit Herșcu Muniș Leizer, din plutonul lui Gherman, căruia în momentul când îi

aplicasem galonul pe umărul drept, înțapându-se și luând cu tărie arma pentru onor, zise cu o voce emoționată: „Să trăiți Domnule Locotenent, nici când m'am înșurat nu am fost așa de fericit ca în ziua de azi“. Efectul acestei avansări a fost atât de mare, încât n'au existat patrule sau recunoașteri, la care Herșcu Muniș Leizer să nu fi luat parte printre cei dințai, dând astfel un exemplu cât mai viu tuturor coreligionarilor săi din regiment.

Înșiruiți unul după altul, în vreme ce în aceiaș formație, cei din tranșeie se strecurau în afară, întocmai ca cele două ciuturi ale fântanei, noi ne înfundam din ce în ce mai mult în șanțul de comunicație, pătrunzând încet și cu precizie până în măruntaiele pământului, la tranșeele sprijinite cu împletituri de crengi și parapete de tragere.

Inghițiți până la unul de către aceste maluri de pământ, ce parcă aveau de gând să ne strivească, ocupăm întreaga poziție, în vreme ce plutonul lui Gherman și mitraliera lui Cădere fac o mică recunoaștere înainte, recunoaștere ce se încheie cu doi morți și câțiva răniți.

În tranșeu ne sosește a doua zi ordinul prin care Ciobanu este avansat la gradul de plutonier major, drept răsplata faptelor sale din ziua de 3 și 5 Septembrie.

Neavând vin la îndemână, bem sticla de cognac a lui Voinescu, ce o găsim din întâmplare în sacul caporalului telefonist.

În modestia sa cu adevărat strămoșească Ciobanu, cel cu femeia din Voinești, ce-i bocea mereu la cap; mai că nici mulțumise, când unul din galoanele lui Forăscu înlocuise pe cel de sergent de pe umărul drept.

În mândria sa neprecupețită, sergentul îl mulțumea mai mult decât majorul; un fel de gospodină a companiei; soldat până în măduva oaselor, făcut numai pentru acele fapte ce țin în deaproape de curajul și voinicia bărbătească, Ciobanu avea încă din fașă, oroarea înăscută, a tot ce nu se atingea direct de măiestria armelor. Nici odată nu a voit bucuros să se ocupe de echipamente, de magazie sau de aprovizionare și nici măcar de transmiterea ordinelor cari nu ar fi avut de lucru mai de aproape cu frontul. Pe dânsul nu-l interesa decât inamicul din față, către care, s'ar fi dus în patrulă de dimineață până'n seară.

Cu compania mă găsesc deocamdată în Valceaua de Nord din fața satului Arabagi, prin care regimentul a trecut în două rânduri cu baioneta la armă.

Cu de ale mâncării stăm bine, soldații noștri îndămânatici cum sânt, încă din

prima noapte, au avut de grijă în a ne aproviziona cu tot ce au mai găsit prin casele părăsite în grabă de populația fugară.

Așa bună oară lăsând cele de ale gurei la o parte ca: găini, rațe, găște, eu mă învălesc cu un ogheal de matase galbenă pe care, se afla brodat cu fir albastru două inițiale. Perna pe un fond de atlas galben cu un passeport croșetat admirabil, stă înghemuită în firida parapetului. Ce ironie a soartei când te gândești mai cu seamă la biata fată sau nevastă, care s'a muncit luni de zile dearândul înodând mii de metri de ață, ca după o noapte de ploaie, frumosul ogheal, mai mult lung decât lat, umflat aici, scofălcit colea și cu vata dintrânsul prefăcută'n golomeți, cam la fel cu aceia de hârtie mestecată'n gură de băeții de școală în orele plictisitoare de aritmetică, să steie găbuldit într'un colț de tranșee, mai ca potlogul de pe mormanele de gunoaie...

Artileria bate grozav, până și berbecii noștri, micile tunuri de 53 ale infanteriei zângănesc ca tamburinile, față de doba mare, aruncând micile proiectile mai până la trei kilometri depărtare.

Patrulele ce le-am trimis s'au înapoiat de mult, afară de a lui Ciobanu, care, se întoarce necăjit peste măsură din cauza prostului de cobzar Răgoz țiganul, care

scăpând pe neașteptatele un foc de pușcă, a fost nevoit să o ieie la fugă fără să se mai uite înapoi.

În vreme ce cu mâna stângă Vițcu îi întinde lui Ciobanu plosca plină cu ceai, cu dreapta îi ia arma din mână pe care sprijinind-o de parapet, îi zice: „Îți spuneam doar ca să'l dai dracului de țigan, că vorba aceea, nici salcia pom nici țiganul om, — ce te făceai tu, dacă din cauza cobzarului, nemții ar fi pus mâna pe tine? Așa-i că Lisaveta săraca ar fi rămas vadană și tu ne-ai fi lipsit nouă ca sarea din mâncare? Ia vezi ca altă dată să mă iei pe mine, că eu mai am și bobii cu mine și de —”, nu-i rău ca să afli dinainte ce ții scris la catastif.“

„Pleașca de eri, când a-ți plecat pe înseratele în sat, voi cei cu patrulele, de ne-ați adus fel de fel de bunătați, s'a dus cred că pentru totdeauna, de acu să vă tot ștergeți pe bot și de găini și de cele alte bunătați. Satul e prins în foc din toate părțile, așa că numai capul de'l ridici că te-au și plesnit,” zicea după cum îi era și vorba, încet și rar, plutonierul Ciobanu.

Ciobanu, deprins acum cu galonul cel nou, ce nu-l mai strângea, după propria-i expresie cazonă, așa cum te strâng cismele noi la cale lungă, îndreptându-și privirea spre gura văii, exclamă de o dată cu

vocea-i adevărat bărbătească. „E he hei, d'apoi noi avem și musafiri pe aici și încă ce musafiri?! Ia'n uitați-vă la dânsii, cum de-i aduc între baionete.“

Din spre capătul Vâlceleii veneau în adevăr două sentinele cu doi civili legați cot la cot unul de celalt. Voind să treacă liniile noastre în spre frontul bulgăresc, surprinși de posturile îndoite au fost opriți și aduși comandantului companiei.

Blânzi ca niște miei, de abia vorbind, ai fi jurat pe toate cele sfinte că bieții oameni numai de dorul familiei au înfrânt pericolul trecerii liniilor ziua'n ameaza mare. Hărtii, notițe și alte indicii găsite de Forăscu prin hainele lor, petcetluindu-le în mod neîndoios intențiile, bine hultuți de Vițcu și Bogonos, i-am trimis dracului înainte la Regiment și Brigadă să facă ce or crede cu ei.

Bogonos, care pe dată se prezintase de parcă l'ar fi chemat cineva, fără a mai aștepta vre-o poruncă, vorbind când ru-sește când jidovește, îi tot pisa pe cei doi bulgari, cari în ruptul capului nu-și ieșau din cuvântul „nema“. Văzând dela un timp că toată sfortărea ce o făcea nu-l ducea la nici un rezultat și nepricepând nimic din cele câteva cuvinte printre dinți pe cari le mai îndrugau cei doi prizonieri, dându-și deodată capela pe ceafă, îl stu-

pește drept între ochi pe cel mai mic dintre amândoi zicându-i pe românește „pârsăvule“, — deacu cred că m'ai înțeles“!

Incepuse a ploua, ploaie de toamnă, țirială fină de tot, ce pătrunde prin pelearinele noastre așa zise impermeabile, de par'că ar fi fost din pânză de sac.

Mantalele soldaților, umflate de apă cântăresc mai cât ranițele. Nisipul cel sticlos, pulbere atât de fină de care nu te puteai scăpa, dând de el peste tot locul, în haine, mâncare, ochi, buzunare, se transformase așa peste noapte într'un lut lipicios și alunecos de-ți blăstămai zilele.

Atât era de anevoioasă comunicația prin aceste canale săpate în pământ, încât ne-am lăsat păgubași de a ne mai duce ca rezervă de batalion, rămânând și pe mai departe acolo unde ne aflam, numai și numai ca să nu mai fim nevoiți a ne mișca din loc.

O noapte întunecoasă, neagră ca mangelul, de mai să nu-ți vezi mâna din fața ochilor, ne bagă frica 'n oase. Grozav suntem îngrijorați de eventualitatea vreunui atac pe care inamicul l'ar fi putut încerca orbindu-ne mai întâi cu proiectoarele lor.

Noi, cari nu aveam la îndemână în afară de scăpărătorile fumătorilor, ici colea câte o cutie de chibrituri, riscam să fim

luați ca din oală cu cățel cu purcel cu tot, dacă nu am fi avut la îndemână muniții din belșug cu care, trăgând toată noptica, să ținem inamicul în neliniște.

Profităm de o zi ceva mai senină pentru ca înapoia liniei de tranșee, după o creastă de deal, să începem construirea în pământ a adăposturilor de iarnă. Fie că ne vom duce într'altă parte după cum prevesteau bobii lui Vițcu și Bogonos, fie că nu, truda noastră nu va fi fost de prisos; alți camarazi, frați de ai noștri, urmând a ne lua locul după cum noi la rândul nostru l-am luat pe al altora.

Bogonos nu-i prea deprins cu sapa, și vaitându-se mereu de șale, îl tot roagă pe Forăscu că poate o fi chip să-l întâlnească de supraveghetor, cu toate că nu-i decât un soldat prost.

Lucrările merg bine și șanțul se infundă văzând cu ochii. Inamicul nu prea dă semne de viață, se vede că a intrat în sărbătoare de nu ne mai trimite nici un fel de ghiulele.

Trimitem un grup întreg de patrule cari înaintează până dincolo de marginea satului în cea mai mare liniște, când la întoarcere, calea le este tăiată. nesosindu-ne decât cea de a doua, ciuntită și ea ca vai de capul ei.

„Iată că iarăși am avut dreptate“ zice

Forăscu, răzămat de lopata trăsurei de terasieri, de care nu se despărțea nicio dată.

— De când mă tot muncesc și-i spun maiorului nostru, că satul îi ocupat în partea de sus de trupe bulgărești, că Dumnezeu nu dă crezare decât veștilor pe cari i le comunică Divizia, care stă înapoi la dracu'n praznic și crede a ști mai bine ca mine, care m'am întâlnit în noaptea trecută cu patrula bulgărească, în cotețul de găini de unde am scăpat ca prin minune.

Bordeiul meu, săpat în deal, de Oloieru, Bogonos și Vițcu, este destul de încăpător pentru două persoane, care să poată sta culcate una lângă alta, la nevoie și în ungherul de lângă scară mai înghemuită ar mai putea dormi și o a treia persoană. Odăița este foarte simpatică, și mai ales impunătoare, prin cadrul atârnat într'un cuiu de lemn reprezentând icoana Maicii Domnului, adusă și ea într'o noapte de patrulare de către Ciobanu. Patul făcut pe o ridicătură de pământ dealungul boltei, bine căptușit cu strujani de popușoi, este acoperit cu o foaie de cort servind drept saltea, ranița înfășurată într'o bluză de vară înlocuiește perina, pelerina din păr de cămilă și la nevoie și mantaua drept invelitoare. Vreo câteva găuri, un fel de firide executate în maluri, servesc pentru

diferitele obiecte de toaletă ca: mașina de bărbierit, săpun, ștergar, perie de dinți etc. precum și una mai mare, în care Oloieru își are instalat laboratorul său de preparat tot după sistemul său extempora, cafele negre, la nevoie și câte un ceai. Bolta sub care ne adăpostim nu-i prea solidă căci lasă să cadă din înălțimea ei nisipul fin al pământului dobrogean.

În vremuri normale cred că nici odată nu aș fi îndrăznit să mă bag într'oa astfel de lutărie, unde ai toate șanșele de a fi îngropat de viu; acum însă nici nu mă mai gândesc la așa ceva. Obosit peste măsură, seara te lungеști pe patul ce-ți este destinat, fără a te mai gândi la ziua de mâine, care poate să nu mai vie nici-odată, tu care de a gata și poate pentru totdeauna, te-ai băgat de viu în lutul care te-a făcut.

Icoana Maicii Domnului adusă de pătrula lui Ciobanu, brodată pe pânză așa zisă calicot, prinsă într'oa ramă neagră, este singura parte luminoasă în întunecimea speranțelor îngrămădite în acest ungher în care, o civilizație rău înțeleasă te repune, pentru a-ți reaminti de micimea ce tu ca om, o reprezinți față de infinitul acela pe care, mintea nu'l poate cuprinde.

Oloieru deschide lada, sticla se desfundă și în loc de pahare ne prezintăm cu toții

cu fel de fel de hârburi, vre-o câțiva pesmeți țigarete de toate felurile, câte o cafeluță la fiecare și cheful e gata.

Vițcu dă în bobi, în bobii săi mucegăiți în toată forma, în colțul de basma în care zac, înodați de atâta amar de vreme.

Nimeni nu-i mai dă nici o atenție, prea crudă-i realitatea, pentru ca să te mai gândești la cele câteva vorbe spuse la întâmplare.

Din când în când ne mai sosesc și ceva vești. Elevul plut. Alexandrescu, din a patra, vine cu o scrisoare pentru bietul Cerchez, înmormântat pe o culme de deal din dreptul Ivrinezului. Bieții părinți, în ce chinuri groaznice ale așteptării trebuie ei să trăiască! Noi de aci, în vârtoarea lup-tei, prinși veșnic de tot soiul de nevoi, trăim clipele inconștientului, fără de dureri și fără de simțiri. . .

Fumăm țigări peste țigări, uitându-ne la fumul ce se bate de bolta bordeiului, și nu ne gândim la nimic.

Maiorul nostru, care niciodată nu a părăsit societatea în care trăim strâns uniți la un loc de atâta vreme, ducând aceeași viață de emoții și suferințe, de bucurie și înălțare sufletească, este o faptură la care, tactul predomină, iar bunul simț și dreapta judecată pășesc înaintea oricărei acțiuni, cam la fel cu înaintașii față de rotașii tu-

nului. De un curaj fără de seamăn, poate mai puternic chiar decât a Brigadierului care prin actele sale de bravură în legătură cu gradul său, atingeau puțin temeritatea, el ne-a servit nouă tuturor drept pilda cea mai vie a mândriei ostășești.

Hrăniți în felul acesta, sufletul soldatului a rezistat cu atâta tărie în decursul atacurilor demonstrative repetate, zile de-a rândul, încât a provocat nu numai admirația comandamentului divizionar, dar și respectul inamicului care, surprins de atâta voinicie, nu a mai îndrăznit să dea vre-o lovitură mai de seamă, pe întreaga porțiune a frontului Arabagi—Mulciova.

Un bombardament puternic răstoarnă tranșeele de pe creasta dealului din dreapta noastră, unde se aflau instalate mai multe companii din batalionul al doilea. Prinși de groază, compania a șasea o rupe de fugă, și astfel ni-e dat să vedem cum cele câteva sute de oameni, pierzându-și pentru moment capul, descălecau în plină debandadă spre fundul văii unde ambele batalioane se îmbinau.

Cu mare greu oprim pe cei cu capetele pierdute și cu două plutoane ce le mai dăm ca ajutor, îi pornim din nou spre pozițiile părăsite cu atâta ușurință. Sub-lt. Oarză, singurul ofițer din companie rămas în picioare după atacurile din 3 și

5 Septembrie, plânge frângându-și mâinile de rușinea ce i s'a întâmplat, în vreme ce Laurentiu Decuseară comandantul Companiei 8 din rezervă îi împinge cu toată energia omenească la reocuparea vechei poziții.

Mitraliera lui Cădere, precum și focul îndreptat cam din coastă din partea batalionului nostru, oprește în loc inamicul, care în forță, cam de câte o companie, pornise a face incursiuni în liniile noastre.

Focurile infanteriei inamice precum și bombardamentul, artileriei nu ne-a prea făcut pagube, în afară de doi ușor răniți la mâna stângă. Batalionul al doilea, al cărui sector se vede că a fost ținta adevărată a incursiunii, a avut pierderi mai însemnate în morți și răniți.

Atât era de obicinuită trupa cu pericolul, încât mai nici nu lua în seamă țiuiturile de tot felul ce se auzeau pe deasupra parapetelor. Cu ocazia rondului, nu odată am dat de trupa noastră lungită pe fundul tranșeei, dormind dusă în paza santinelilor, de parcă inamicul s'ar fi aflat la câțiva kilometri, iar nu la mai puțin de o sută de metri.

În mersul nostru, încălecând acele buturuge ce nu erau altceva decât bravii luptători ai lui 53 și pe cari, de voie de nevoie pentru a pași mai departe eram

nevoiți de ai tulbura din liniștea atât de bine meritată, primeam răspunsuri, că doară nu's morți și când o fi să vie dușmanul vor ști ei cum să-l primească, ca să-i treacă de urât.

Sectorul batalionului capătă o nouă organizare, iar comandantul pentru o mai bună privighiere și legătură cu unitățile din urmă se mută cam la vre-o nouă sute de metri înapoia liniei de tranșee.

Din lipsa de fir telefonic legătura o facem prin releu, o serie de gropi distanțate unele de altele, din care soldații aruncă ordinele înfășurate pe sburături de obuze până la adăpostul maiorului.

Porțiunea aceasta care trece peste muchea dealului este atât de secerată de focul infanteriei inamice, încât nu există nici o puțință de a trece în timpul zilei dela o groapă la alta, fără pericol de moarte. Soldații noștri îndămânatici din cale afară, aruncă stafeta lor cu atâta îndămânare în groapa vecină, de mai nu-i vezi când apar și dispar, la fel cu țistarii câmpului ce scot capul pentru o clipă, ca mai apoi cu iuțeala fulgerului să se înfunde în borta întortochiată și fără de sfârșit.

Legătura aceasta ne este de mare folos, mai cu seamă pentru dirijarea focului de artilerie bătând primele linii de tranșee ale inamicului.

Forăscu, inventiv și dat dracului cum era din fire, apreciere ce îl făcea să roșească ca fetele mari prinse cu ocaua mică, legase o corespondență în toată regula cu bucătarul batalionului, căruia îi trimetea zilnic întreaga listă de bucate.

Jucăuș cu piatra, cu de-al de opinca și alte jocuri, asvârlitor din frageda copilărie, schija de obuz, învălită în ordinul scris pe hârtie, ca într'un halat, era trimisă cu atâta precizie la postul vecin, de parcă ar fi fost țintită de pușcă Bogonos sugubăț cum era de felul lui, mai arunca câteodată și capela, pentru ca mai apoi să se vâlcăreze ca un copil, că i se prăjesc crierii de căldură.

Ducându-mă pe înseratele în inspecție spre stânga noastră, unde după spusele maiorului ar fi alte unități, dau de mai bine de câteva sute de metri de tranșeu, cu vreo zece parapete de tragere, neocupate de nici un singur trăgător.

Norocul omului e mai mare de multe ori ca întreaga-i minte.

Plin de groază de cele constatate și mai cu seamă de catastrofa ce inevitabil s'ar fi produs dacă vre-o incursiune ar fi ni merit în aceasta porțiune neocupată de nimeni, raportez maiorului, care pierzându-și tot sângele rece ce'l mai avea și injurând de cum nu l'am auzit niciodată, tri-

mite în pas alergător întreaga rezervă a batalionului, pe care, și-o reconstitue imediat în urmă, din câte un pluton luat de la fiecare companie.

Toată această istorie s'a petrecut în mai puțin de un ceas de vreme, în care timp o noapte întunecoasă ne învăluise mai fără de veste.

Obosiți cum eram, împreună cu Forăscu, Vițcu și gornistul companiei, pășim cu multă băgare de seamă în întunericul nopții, spre a nu cădea gramadă în vre-un șanț de comunicație sau în vreo groapă părăsită.

În dreptul bordeiului meu de abia am timpul de a gălăi de câteva ori din sticla cu apă ce mi-o întinde Oloieru, pentru ca o părăială nemai pomenită de focuri de arme urmată și întretăiată de sgomote neobicinuite să mă oprească în loc ca înmărmurit. Nu-mi pierd sângele rece și ascultând mereu, îi zic lui Forăscu „par'că nu aud împușcături de acelaș fel și cu ecou ce se resfrânge în dealul nostru, cam tot atunci când a plesnit și pușca“. N'am timp de a sfârși vorba, când țipete desperate de „săriți că vin bulgarii“ să ne acopere vorba, învăluindu-ne pentru moment și gândurile.

Intr'o clipă ne-am dat seama, ca ne găsim în fața unei panice, cu atât mai

frecvente în timpul acelor nopți dobrogene, negre de să le poți tăia în fășii cu cuțitul, pe cât trupele noastre lipsite de orice mijloc de luminare erau veșnic cuprinse de spectrul inamicului, spectru pe care întunericul nopții îl mărea în proporții uimitoare.

Prima grupă cu părul valvoiu pe care o întâmpinăm oprind-o cu vai nevoie în loc, este grupa sergentului Humaru cu întregul său post de sub-ofițer, așezat încă de cu seară în pază, la îmbinarea companiei mele cu grupa de mitraliere a lui Cădere. Vreo câțiva pumni și picioare bine administrate atât de acel ce serie aceste rânduri cât mai ales de Forăscu. Vițcu și alții reușesc să alunge pe toți acești giganți spre posturile lor pe cari le și ocupă pe dată.

Panica odată produsă, a fost nevoie de intervenția ofițerilor cu revolverele în mână pentru a împinge din nou în tranșee pe cei câțiva rătăciți cuprinși de spaimă și nebunie.

Intunericul acesta fără sfârșit, ce izolează om de om, până în a-i răpi toată încrederea câștigată prin acea mulțime ce o vede și o simte, infiltrează în inimile celor mai curajoși frica și nestăpânirea de sine.

Parcă și acum îl văd pe fratele Victor

Cădere comandând secția de mitraliere, venind în fuga mare și strigând cât îl ținea gura ca să oprim măgarii lui din plutonul de pază cari au împuns-o la fugă.

Împreună cu Alecu Voinescu și maiorul, care la auzul pârăiturilor o luase în galop spre linia întâia a tranșelor noastre, reușim cu destulă greutate să-i reîntoarcem la posturile lor. Aceasta a doua serie de rătăciți, cred că nu s'ar fi oprit de bună voie decât poate prin dreptul comandamentului de Brigadă, situat cam la doi kilometri în urmă.

Seara ne închinăm la Icoana Sfintei Maici a Domnului din vizunia mea, că ne-a păzit de ploaia de gloanțe și obuze ce neconțin timp de 5 zile se tot sparge deasupra noastră.

Vom fi schimbați din linia întâia și înlocuiți numai departe decât mâine spre ziuă de alte trupe de infanterie.

Pe la vre-o șapte și jumătate a doua zi de dimineața, pe canalele de tranșeie, eșind ca din fundul pământului, unul câte unul încărcat de cele mai variate lucruri de gospodărie, nespălați de zile întregi, unșuroși și mirosind greu a sudoare, ne înșirăm într'o coadă lungă a cărei capăt se oprește în dreptul Brigăzii.

Cuprinși de frig până'n măduva oaselor,

stăm zgribuliți la soare, ca muștele, în zilele reci de toamnă.

La mulți kilometri depărtare de mare, unde ne aflăm și totuși parcă simțim cum pe sub pământ, marea te înfioară, și te răcește cu toată mantaua ce te acoperă împreună cu foaia de cort ce servește și de așternut.

La Brigadă aflăm că mai mulți ofițeri din 53 au fost propuși la decorare și înaintare, propuneri cari niciodată n'au ajuns la destinație, din cauza sergentului Ghica dela trenul regimentar, care înspăimântat de o demonstrație ofensivă executată de către companiile 3 și 4, luate drept inamice, o ia la galop spre Ivrinezul-Mare, sămănând cu actele regimentului băltăriile iazului.

Ne întâlnim cu colonelul Stoianovici voinic și hotărât ca în totdeauna, amarnic însă de îngrijit de gândul, de i-o mai fi dat vre-odată să-și vadă căsuța din strada Lătescu, nevasta, copii și viișoara din dealul Gălății pe care și-o plantase el, singur singurel.

Intr'o afundătură de pe dealul din imediata vecinătate a pozițiilor de artilerie, la doi pași de un mic cort acoperit cu frunzari, comandamentul de Brigadă, două companii de infanterie, făceam susținerea pentru orice caz de eventualitate, a postului de comandă.

În două cercuri cât mai strânse pe povârnișul mameloanelor din dreapta bateriilor, ne așezăm atât cât ne permite locul, sprijiniți unul de celalt ca oile'n turmă când se umbresc la soare.

Inghesuiți unii în alții ziua și noaptea, mâncăm, dormim, murim, fie că-i timp frumos cu un soare strălucitor înfipt în bolta senină, fie că plouă cu cofa din încrețiturile de nori atât de jos, de parcă se zdrobesc de vârfurile copacilor înprăștiați cari încotro.

Stând tot pe loc, lărgim zi de zi găurile în care stăm acoperiți mai pe jumătate, până ce într'o bună zi ne pomenim trăind în adevărate bordeiașe brazdate în dreapta și'n stânga de mici gropi asemănătoare cu lutăriile, în care se adăpostesc doi până la trei oameni.

Bordeiașul maiorului e ceva mai încăpător, săpat spre inima mamelonului, găzduiește pe vreme de nevoie și'n timp de mare bejenie mai pe toți ofițerii celor două companii.

Ne primenim cu toții, adică ne mai spălăm puțin, după ce mai întâi ne-am ușurat, dând drumul la curelele cătărânilor de tot soiul, a căror urme lasă brazde adânci atât pe umeri cât și pe șolduri. Sforăim câteva ceasuri ca coteiul la soare, visând tot felul de lucruri cari de cari mai frumoase și mai gustoase.

Tot în aceeași zi, spre seară, la lumina felinarelor de infanterie, citim jurnale proaspete aduse dela Iași „Evenimentul“ și „Opinia“ cu fel de fel de vești ce ni se par a veni depe cealaltă lume.

Oloieru și cu Bogonos, adevărați târgoveți, fac pe feciorii de casă, scoțând din lăzile noastre fel de fel de bunătăți și dulciuri cari s'au întărit ca piatra. Torturile le rupem de capul genunchiului, iar prăjiturile de casă făcute de dna Maiorului nostru, le sfărâmăm cu pumnul. Destupăm o sticlă de cotnar dela 1882, din cele câteva primite dela Conu Mitică Greceanu, pe care le bem la Brigadă în sănătatea șefului. La plecare îi lasăm una ca șă-i ție de urât, și să-l mai scăpăm și pe Ionel Ciocălau de istorisirea regulamentului organic.

Lada minune avea de toate, până și muștarul nu ne-a lipsit, muștar de must dulce și pipărat, potrivit de minune cu cârnații afumați, așa zisi trandafiri, făcuți cu atâta măiestrie de cucoana maioreasă, mama noastră, care nu și-a trimis copii în foc așa cu mâna goală.

Această zi cu adevărat luminoasă, în negura celor întunecate din trecut, ne-a ridicat moralul într'atâta, încât a doua zi cu cea mai bună voie, am pornit-o cu toții încă de cu noapte la săparea tranșelor de înaintare și așezarea rețelelor

de sârmă ghimpată, operație din cele mai periculoase, ca și cum am fi mers la o excursie oarecare.

Mult haz mai făceam de aghiotantul Colonelului, Locotenentul Ionel Ciocălău, cavaler tomnatic și cu prea puțină experiență a câmpului.

Imbăcsit de carte și teorii de tot soiul, paragrafe și articole de legi, jurisprudențe din cele mai încurcate ce-i umblau prin cap cu ușurința cerbului prin pădure care, nu-și împleticește coarnele de crăcile întortochiate, bietul nostru prieten, fire candidă și duioasă, — adevărată duduie —, deprins la biroul umbrat de o lumină alburie, nesupărătoare ochilor oboșiți de o lectură continuă, tresărea de și se rupea inima, la fulgerăturile șrapnelor, ce explodau la câțiva pași de Colonel care, nebăgându-le în seamă, fuma liniștit dictând rapoarte peste rapoarte.

Ionel Ciocălău, cu tot rangul lui de aghiotant lucru neobișnuit de mare pe acele vremuri, își blăstăma nu numai ceasul cel rău dar și destinul care îl băgase în așa chichion de care noi făceam cu atât mai mult haz, cu cât trecusem prin botezul sângelui încă din ziua de 3 Septembrie.

Bogonos gospodărind în afara bordeiului, cam pe lângă intrare, auzind de cele în-

tâmplăte, se apropie încet și mai mult pe furis de prietenul nostru și cu vocea tremurândă, plină de compătimire, îi zice: „Ce vă tot supărați d-le Locotenent și vă umpleți de năduf așa de pomana dracului — ca mâine poimâne vă scăpați de Don Colonel și eu de Don plutonier, care mă trimite de dimineață până'n seară în patrulă, ca și cum ar vrea să mă mântuie de zile“.

Am râs cu toții în hohot și din plină inimă de sinceritatea lui Bogonos, făcând și mai mult haz de colegul nostru, care din fericire nu ajunsese încă la patrulările drăcești făcute de Ciobanu și Forăscu.

A doua zi, după apusul soarelui ne-am urcat până pe creasta dealului. Ridicând așa mai mult de probă, cam jumătate de scăfărlie, am privit cu bucată de ochi ce întrecea dealul, terenul pe care la noapte trebuia să-l săpăm, împleticindu-l mai apoi cu sârmă ghimpată și gropi de lup.

În șir ca indienii, opriți pe panta dulce dincolo de muchea dealului, stăm ca înlemniți —, nu mai recunoaștem peisagiul, fără de spini, scăeți și alte puncte de reper memorative din timpul recunoașterii vizuale de cu seară.

Voinescu și cu mine, care înaintasem pe brânci, mai până la locurile unde începeau lucrările companiei întâia, acășasem

de cei câțiva cacadări mai multe jurnale pe cari, acum nu le mai găseam.

Și de data aceasta o puneam de mămăligă, dacă Vițcu, cu ochii lui de vultur, nu ne-ar fi luat de mână și întorcându-ne ușor spre stânga, să ne arate la vre-o câțiva zeci de metri depărtare foile de gazetă sclipind de rouă în zare.

O frunză de strujan, mai îndoită ca de obicei, un moșiroiu de cârțiță mai ascuțit, și scofălcit ca o plăcintă, o bucată de spin, de scai sau de urzică, sunt semne ce nouă orășenilor ne scapă cu totul, lăsându-ne astfel în acele momente de grea încercare, cu aparate și ustensile de tot felul la voia întâmplării.

La pari și șanțuri am lucrat mai toată noptica primind din când în când adevărate văjăituri, de credeai că sboară sute de porumbei prin aer.

Întorși acasă spre ziuă ne-am băgat ca vulpile'n vizunie, de unde nu ne-am trezit decât cam pe la amiază, odată cu vre-o două aeroplane nemțești care, ca doi uli, roteau când în coace, când în colo.

O veste pe care ne-o aduce Gazi Militade, comandantul mitralierelor ne cam pune pe gânduri; ci că podul dela „Cerna-Vodă” cât a mai rămas a fost bombardat și distrus în întregime de o escadrilă de „Taube” nemțești.

„De-acu tot înainte“ ne întâmpină Alecu Voinescu, cât despre înapoi, să te tot gândești la mai doi kilometri de Dunăre lățime și la crăpeală din soldat român, pentru somni, chișcari, carași și caracudă.

Poziția noastră de lângă artilerie e bombardată cu atâta furie, de nu mai știm ce e cu noi. Ionel Ciocălău mai că nu se vede „chirostii“ așa cum stă, alături de colonel și alți doi ofițeri în picioare de pe muchea dealului.

Un ordin de zi sosit la comandamentul Dobrogean și iscălit de Generalissimul armatei de operații Zaiancicofski, ne aduce laude împreună cu mulțumiri, pentru modul eroic cum Divizia noastră, a moldovenilor a știut să înfrângă rezistența nemai pomenită a frontului dinspre Hara-bagi—Mulciova, oprind astfel în loc inamicul, cu mult superior în număr și'n armament.

Seara ne-am dus iarăși la tranșeele noastre spre a le completa. În vreme ce trupa lucrează, mă lungesc într'un șanț gata săpat, de unde Păpăruț trezindu-mă, îmi strică cel mai frumos vis de pe lume, o masă copioasă plină de bunătăți și înconjurată de întreaga familie în plină sărbătoare.

Ca să ies din pārleală, scot o bucată de ciocolată din geantă, pe care o îm-

părtesc pe jumătate cu Păpăruț, iar pentru rest ne mai gândim cam ce o fi cu cei dela noi de pe acasă.

Mergând tot așa prin întunericul beznă, urmez de aproape pe Păpăruț, care ca un adevărat indicator îmi tot striga: „băgați de seamă urzicarul din dreapta, mai încet, nu vă împiedecați de bolovanul din stânga că răpa-i mare și ferească D-zeu să nu se întâmple ceva!”

De ce trăești printre acești copii ai naturei, de ce îi pricepi mai bine, înțelegând în acelaș timp și fericirea ce cu adevărat există în această lume, fără de forme și mai cu seamă de nevoi, rezultante ale unei civilizații pe cât de apăsătoare tot atât și de falsă.

A doua zi pe la vreo trei după masă și pe o căldură cu atât mai insuportabilă, cu cât de două zile nu beusem nici un strop de apă, toți evreii din batalion ridicați pe un mamelon cam vre-o două sute la număr, făceau ruga lor din aceea zi de Ion Kiper, cum o spuneau ei.

Un Taube pe sus, ceva semne convenționale făcute în zbor, descrierea a două trei cercuri continue și în urmă, vâjiituri puternice urmate de explozii groaznice în mijlocul celor adunați pe mamelon.

Rabinul Regimentului Dr. Lobel om de o cultură deosebită, îi strigă pe dată și

desvălătucind un corn de capră întortochiat mai ca un sfredel, dintr'o bucată de cârpă de mătasă zdrențuită de o culoare verde gălbuie, prinde a suna în trăsături scurte și dese. Toți cei cuprinși de groaza exploziilor rătăcind prin popușoaiele din prejurul mamelonului, se adună ca prin farmec la locul de rugăciune, întâmpinați cu vorbele: „Veniți poporul lui Izrail, că Iehova a voit să vadă dacă în voi, cei de azi, a mai rămas ceva din simțul răsboinic al vechiului popor de altă dată!“

Setea ne muncește grozav și în vreme ce trupa îngroapă morții din ajun, cei mai însetați, analizând cu ochii buruienile trădătoare ale ascunzișurilor de izvoare subterane sapă fără de încetare udând pământul secăt de arșița soarelui, cu bruma de sudoare ce le-a mai rămas în bietul corp supt de sbucium și de nevoi.

Pe coclauri.

Trupa lucra din răspuțeri la săparea vizuniilor ce trebuiau să ne servească de adăpost, nu numai în contra obuzelor dar și a iernei, care în vre-o două rânduri mai că bătuse pe la ușile noastre.

Frunza începuse a îngălbeni, iar nopțile lui Septemvrie erau atât de răcoroase, că a doua zi, dis de dimineață, nu puteam lua hotărârea de a eși de sub mantalele noastre cu cari ne învăleam.

Vântulețul înghețat ce mai în fiecare noapte ne săgeta din spre mare, amintea mereu de grozăvia iernei dobrogene.

Cu toate că bobii lui Vițcu și Bogonos în nesfârșitele ceasuri de veghe, ne tot spuneau că vom lua iarăși drumul Carpaților către frații noștri de unde ne venise și Gherman elevul plutonier cu termenul redus, solie în carne și oase a unei robii seculare, ca oameni cu adevărat gospodari cum eram, săpăm totuși zor anevoie la bordeiele noastre, pregătindu-le

astfel cât mai bine pentru vremurile de fulguială.

Și'n vreme ce băieții scormoneau cu îndârjire pământul, când plin de scoici prinse unele de altele de parc'ar fi fost încleiate, când învârstat de o țărână galbenă cafenie, Răgoz, țiganul companiei, cu cobza-i prinsă de gât bâzâia ceva cântec ursăresc, scurt la note și'ntrerupt.

Forăscu cu lopata ciuruită de gloanțe, săpa la cele câteva scări din gura bordeiului, bodogănind și blestemând ca babele care, nu-și găsesc odihna cât îi ziua de mare. Intinzând la un moment dat spre cei dinăuntru bordeiului, hârlețul încărcat cu brazda de pământ din care, ciuruia nisipul ca prin strecurătoarea bucătarului, îi face vânt peste cap, pentru ca cu linemanul lui Oloieru, să se apuce pe dată la înproșcatul țărnei ce sta înprăștiată de-alungul scărilor.

Artileria noastră își face de cap alune-când obuz după obuz în tranșele bulgărești din marginea de sus a satului. Învalmășeala e atât de mare, încât cu ochii liberi distingem destul de bine fuga inamicului din săpătură în săpătură.

Vițcu punând mâna dreaptă ca ulucul cu gura'n jos în dreptul sprincenelor, oprind oare cum valul prea puternic de lumină ce sclipea în ochii săi ageri ca de șoim,

îndruma fără încetare pe cei doi observatori a-i artileriei, doi târgoveți, fixându-le punctele din zarea pădurei îndepărtate.

Țăranul nostru deprins de mic cu natura în care a crescut alături de mlădița stejarului, bătută de vânt și ploaie, dogorâtă de soare și înfiripată de rouă, fără de nici un fel de sprijin, decât acel al lui Dumnezeu, posedă o pătrundere vizuală unită cu aceea reconstituire a lucrurilor cum ele se prezintă din depărtare, imperceptibile, nouă celoră trăiți ca nalbele în oalele de lut, chiar când ni se atrage atenția.

Deprinși a ne opri privirile între zidurile strânse a le orașelor, aspectul diferitelor lucruri așa cum ele ni se înfățișează din depărtare, ne este ca și necunoscut.

Cu toată strădania bietului nostru bobar, nu ne-a fost cu puțință să ne fixăm lentițele noastre, măcar asupra unui singur tun pe care să'l fi văzut ca lumea, tun din marginea de sus a pădurii ce din minut în minut repezea câte o scroafă, umplând valea cu mugetu-i grozav al oțelului în furie.

Intors la bordeiul nostru în care băieții noștri săpau vârtos în tactul ritmic al fundului de bidon bătut de Forăscu, dau cu ochii de Traian Bratu ofițer de legătură la Divizie, care fumând și gustând din

păhărelul de cotnar servit de Oloieru, ne aștepta de mai bine de o jumătate de oară.

Ridicându-se de pe lădoiul pe care aproape că înțepenise, și întinzându-ne ambele mâini, nouă celora întorși din inspecția liniilor, după cele de „bună ziua“ cuvenite și fără de multe fasoane, cu vocea-i bine timbrată și cunoscutu-i glas bărbătesc, ne zice un:

„Să trăiți boerilor!“ Halal de voi cei din 53, cari dacă a-ți mai ști ce a spus Generalul nostru, nu mai departe de câțeri la masa mare, unde se aflau de față căpiteniile frontului Dobrogean, nu știu zeu de v'ar mai atinge cineva nasurile Domniilor Voastre cu cea prăjină lungă de colo de lângă parapet.

Alecu Voinescu, mai curios din fire, strigându-și ordonanța cuibărită la soare ca în trap să-i pregătească câteva cafele turcești, se duce și el spre bordeiul lui în care se înfundă de parcă l-ar fi înghițit pământul, pentru ca într'o clipă, să reapară cu o cutie de tutun turcesc, fluturându-l deasupra capului în plină bătaie a soarelui de amiază.

Așezându-se jos pe lada de cartușe și deschizând cutia roșie de tinichea cu acea măiestrie a fumătorului pătimaș, o și întinde, cu stânga, colegului mosafir, în vreme ce cu dreapta îi ține la îndemână

cărticica jobului parizian, găsit la plecare în scrinul mamei dela moșie.

Luând apoi și el din firele gălbui-aurii ale tutunului de Macedonia, pe care le așterne cu mare îngrijire în șghiabul de foiță răzamat și prins ca într'un clește cu degetele mâinei stângi, odată țigarea sucită se și apleacă scânteind-o de cărbunele în spuză așezat în gura muștiucului goarnei lui Păpăruș.

Sorbind din ceșcuța cu floricele galbene, caimacul plin de stelute roșii vierzui a cafelei turcești, îi trage și un fum din plin suflet pentru ca mai apoi din fundul plămânilor, să-l repeadă afară în mici roto-goale, ce din ce în ce se măresc până să dispară cu totul din fața ochilor noștri.

„Halal de tine măi Bratule“ îmi zise după cum vă spuneam, Generalul, căruia îi duceam tocmai un raport de pe linia frontului — „îi fi tu profesor universitar, aceea îi altă poveste — „Halal de tine, îți zic încă odată“ numărul 53 pe care îl porți nu numai la umeri și la chipiu, dar mai ales în inimă, trebuie să fie pentru tine o fală“.

Bogonos, Vițcu și Forăscu rămân ca înmărmuriți și cu gurile căscate nevendindu-le a crede de spusele aghiotantului nostru de la Divizie.

Voinescu ca să-i mai desmeticească, le

bagă câte un intim gata aprins pe care-l pufăesc în plină veselie.

Artileria inamică îndesește mereu focul cu proiectile cât cofa de mari, pe cari le aruncă pe ziua de azi mai mult spre stânga în sectorul ocupat de cele trei companii din 80 Infanterie, amestecând pământul dobrogean cu trupurile calde și pline de viață ale bieților Bucureșteni.

E vorba ca pe mâine dimineța pe la vre-o șapte și un sfert să dăm un atac general, împreună cu sectoarele din stânga noastră.

Vestea ne cam pune pe gânduri, mai cu seamă că de vre-o două zile în liniile inamicului observatorii noștri văd mișcări neobicinuite.

Deprinși cu așteptarea, aprindem țigărete peste țigărete pe cari le fumăm la nemurire, până ce ne fură și pe noi somnul de ne face să dăm uitării toate cele bune și cele rele.

Aflăm dela prietenul Ionel, că trupele Generalului Averescu au trecut Dunărea pe la Flămânda și că în înaintarea lor fulgerătoare au ars până 'n temelii zece sate bulgărești.

Și așa în goana nebună au trecut prin foc și sabie tot ce le-a eșit în cale, nelăsând în urma lor, drept pedeapsă, decât numai jale și cenușă, ca răsplata celor

săvârșite de populația bulgară asupra miilor noștri de morți, răniți și prizonieri dela Turtucaia.

La această veste adusă pe inseratele, ne sculăm cu toții înșfăcând din ce avem mai bun ca să cinstim musafirul, care, n'a putut închide ochii fără a ne spune și nouă, vestea adusă de firul telefonic nu mai departe de cât acum zece minute.

În plină noapte cu vre-o câteva sticle ce le luăm cu noi, ceva slănină, și puțin cascaval așa zis de Penteleu ne repezim cu toții spre cortul Brigadierului nostru pe care'l găsim ca de obicei, cu luleaua'n gură și cu harta întinsă pe masa acope-rită cu pătura patului de campanie.

„Ura și să trăiască România Mare“ strigăm cu toții, în vreme ce colonelul fluturând chipiul ne răspunde cu un „bine a-ți venit băeți: ia luați loc colea să mai punem ceva la cale, cât mai e vreme.“

Lt. Papafil ca cel mai tânăr deschide aceasta ședință de noapte cu cele trei dopuri a le vinului de Cotnar, pe care le scoate mai mult pe băjbăitele în afara cortului, pentru ca mai apoi să le răstoarne în toate felurile de pahare și de sticlă și de metal, înșirate pe lada de campanie din gura cortului.

A doua zi de dimineață, un pluton din Batalionul al doilea trimis în recunoaștere,

avansează în liniște oprindu-se în șanțurile din fața satului, de unde ne aduce vești că inamicul a părăsit marginea șanțului.

Nu ne-am spălat de vre-o câte-va zile, ceeace ne cam supără puțin, obișnuși însă cu felul de viață la care suntem condamnați de atâta vreme, mai că nu reacționăm.

Prezicerile lui Vițcu, s'au adevărit ca și în rândurile trecute. De data asta ambele echipe de bobi au fost puse la contribuție, așa că am avut de a face cu un adevărat consiliu de război, la care a luat parte atât bobii de porumb așa ziși „dinte de cal“ ai lui Vițcu, cât și cei cincantini șterpeliți de Bogonos, așa mai mult în trecere, din sacul deslegat la gură din ușa dughenei unui lțic oare care de prin Târgul Cucului.

După un adevărat Consiliu de războiu, ținut în trei, în fața a două svârlituri de bobi de pe cele două lădoaie de cartușe, în plină bătaie de obuze, ce înpestrițau împrejurimile Vâlceleii unde se aflau instalate câteva baterii, Vițcu prinse a bate cu palmele'n scândura lădoiului zicând cu o voce tare și hotărâtă: „De acu stați pe loc și lăsați clămpăneala la o parte, că i-am dat de urmă“. — Noi vom sta pe loc —, dușmanul se amestecă printre noi și pleacă prăpădit —, Bobu ista mai mucegăit și de culoare mai negricioasă îi

inamicul amestecat printre bobii ceilalți, mai mult spre margine și cu vârful înainte, ca și cum ar împunge-o la fugă.

Ia să vedeți c'așa are să se întâmple, de om mai avea noroc s'apucăm teferi ziua de mâine.

Strângând cu multă îngrijire bobii pe cari îi înoadă în colțul basmalei împuchițate de negru, se ridică de cum stătea pe vine și pășind vartos înainte se îndreaptă în pași rari cam crăcănați, spre bordeiul din stânga, unde-i era plutonul.

Pe la miezul nopții un zgomot infernal ne trezește din somn.

Linia întâia, la vreo câteva sute de metri depărtare, se aprinsese de parcă era toată de jaratec. Ascultăm cu toții fără a putea distinge altă ceva de cât focurile repetate a le infanteriei.

Spre ziua, totul s'a terminat și împușcături și odihnă, ce mai în fiecare noapte era tulburată de băetanii cam tomnatici din linia întâia, deslănțuind adevărat potop de focuri, ori de câte ori simțeau apropierea cuiva.

În zorii zilei nu de puține ori ne-a fost dat să descoperim în apropierea șanțurilor fel de fel de cadavre de a le inamicului, urme grozave ale patrulelor lor avansate prea mult sub ocrotitoarea mantie a întunericului.

Deposeați de orice mijloc de luminație artificială, în afară de scăpărătoarea soldatului, în timpul nopților negre nepătrunse de cea mai mică licărire de lumină, risipa enormă de focuri a le infanteriei constituie până la un punct, unica posibilitate de veghe a trupelor din prima linie.

O ploaie fină și mărunțică ce odată cu geana dimineții, începuse a cădea cu o ne mai pomenită vitregie asupra bieților noștri soldați ingrămădiți om lângă om, gata pentru orice atac de noapte, ne umple sufletele de amărăciune.

Pe zi cu soare și cer senin, mai cu voie, mai de nevoie se duce omul și la moarte, dar pe vreme de ploaie ud până la piele, sgribulit de frig, cu dinții clănțănind, de parcă ar bate toaca lui „ducă-se pe pustii“, se mai lasă păgubaș de așa plăcere de care, se lipsește fără de multă rugămintă.

Ordinul precis primit de Brigadă, de a rezista cu ori ce preț pe poziție, ne pune pe gânduri. Prăpădim iarăși vreo câțiva oameni din patrulele de recunoaștere ofițerești conduse de sub Locotenentii Ambrozie — Varduca și Nițescu.

Recunoașterile executate pe ziua de ieri de către Batalionul al doilea din dreapta noastră, s'au sfârșit cam pe la sfîntitul soa-

relui, cu vre-o nouăsprezece răniți dintre cari, ofițerii Popovici și Ghimeș.

Atelierul de bărbierit, l-am instalat în mod trecător în bordeiul nostru al comandantului de companie, ca mai încăpător. Cosma, sanitarul batalionului are brice bune, din cele englezești cu plăsăle albe, cu cari ne ferchezuește cât ai clipi din ochi.

Stau în bordeiul maiorului la vorbă de clacă împreună cu Lt. Ștefănescu, aghiotantul batalionului Palade și Corciovă. Gustările pe care le înghițim în ritmul bătăiei tunului par și mai bune fiind pe sfârșitele.

Dimineața, în loc de cafea, primesc din mâna maiorului un ordin scris cu hârtie plombagină albăstruie, pe care îl citesc și recitesc de vr-eo câteva ori, fără a-l pricepe, de parc'ar fi fost scris cu hieroglife.

„Ai înțeles“? — mă întrebă la un moment dat maiorul, pentru a-i răspunde pe data așa cum o fac militarii cei mai desăvârșiți, dând răspunsuri scurte și precise — „Da am înțeles și am onoare să vă salut.“

Pornind înainte, cu un haideți după mine măi băeți, că doară stăteam cu toții la un loc în rezervă și ocolind văgăună după văgăună mă opresc în vâlceaua in-

dicată în ordin de unde trebuia să deslănțuesc compania.

Mergând înainte și citind mereu la nenorocitul de ordin, nu prea înțălegeam că de ce era vorba; de o demonstrație ofensivă sau de vre un atac?! — E atac în toată forma sau numai așa un fel de înaintare? — Iată o problemă pe care în calitate mea de comandant de companie trebuia să o rezolv singur și încă înainte de a fi sosit timpul subordinelor ce aveam de dat ofițerilor comandanți de plutoane. În meditația mea continuă și în urma unor sfortări supreme, făcute în cele câteva zeci de minute de drum lăsat în urmă, teoremele demonstrative a le aritmeticii lui Roșu, învățate în clasa a doua liceală, pe atunci în palatul Academiei Mihailene, cu arcada de o rară frumusețe, de pe strada gării, îmi luminează mintea.

Ajuns în dosul crestei dealului, de unde urmează să pornească acțiunea companiei poposesc pentru câteva minute în care timp dau și ordinele necesare, trimițând pe Gherman cu plutonul desfășurat peste creastă, în vreme ce cu cele alte trei plutoane ne scurgem prin șanțurile de comunicație. Puțină vreme după aceea ajunși la capătul tranșeelor, dau drumul plutonului al doilea și mai târziu la al treilea, rămânând cu al patrulea în rezervă.

Fața de groaznicul bombardament deslănțuit de cavalcada deasupra tranșeelor noastre, urmată de înaintarea pe câmpul deschis din fața Arabagiului, desfășur și ultimul pluton ce mi-a mai rămas în rezervă, ca adâncind figura încă cu o linie să dau inamicului o impresie mai mare de cât realitatea.

Compania înaintează în salturi scurte și repezi de parcă-i asvârlită din pușcă.

O ploaie de obuze de toate mărimile însoțită de zeci de șrapnele ce se spârgeau în văzduh, înproșcând valea cu mii de gloanțe, găurește pământul fără a ne pricinui nici cea mai mică pierdere.

Încă câteva salturi înainte și un seceriș de gloanțe de infanterie ne înțepenește în dosul unui dâmbușor de unde nu putem ridica nici măcar capul.

Pe la orele zece seara, ruși de oboseală și lihniți de foame, mă întâlnesc cu maiorul, care nu mai poate de bucurie că am scăpat atât de ieftin, în vreme ce colegul din stânga a pierdut mai 34 de oameni ca răniți morți și dispăruți.

Inamicul nu e în număr mare, se vede însă că pozițiile le are bine studiate, mai ales flancurile care sunt atât de bine încadrate cu mitraliere în cât bat întreaga vale, în vreme ce grosul trupelor se adăpostește în bordeiele subterane situate la câteva sute de metri mai în urmă.

Artileria bine condusă de observatorii lor cât mai înaintați, reacționează aproape simultan cu apariția ori cărei trupe de pe povârnișul opus, fie ea cât de mică.

Opriți în timpul înaintării, într'o văgăună în care stăm vre-o câteva minute și'n vreme ce măsuram cu ochii distanța ce ne mai separă de țintă, dăm de un biet rănit la ambele picioare, mai mult mort de cât viu, rămas țintuit locului încă din recunoașterea făcută în ziua precedentă.

Bietul om fusese cu siguranță dat ca dispărut și ar fi murit ca un câine, dacă în trecerea noastră nu am fi dat de dânsul, anunțând la reîntoarcere, brancardierii de după deal.

O noapte sbuciumată, nu atât din cauza oboselii cât mai ales a ploitei de toamnă, țiriala fără de sfârșit, ne-a udat până la piele pentru a ne da apoi în paza soarelui de dimineață gata înțăpeniți de frig.

Când îmi reamintesc ca prin vis de cele întâmplate, mai că nu-mi vine a crede, că noi să fi fost aceia cari, trecând de a curmezișul tranșeelor fără a trage un singur foc de pușcă, să oferim așa în mod cavaleresc trupurile noastre drept țintă proiectilelor inamice, iar dintr'o simplă recunoaștere ofensivă, să o transformăm într'un fel de atac, executat din eroare

de grupa din stânga, cu atâta amar de suflete părăduite.

În bordeiul din Vâlceaua de jos unde ne-am adunat toți ofițerii companiei, mulțumim lui Dzeu închinându-ne în fața icoanei Maicii Domnului că și de astă dată ne-a scăpat de la o moarte sigură.

În acțiunea întreprinsă în după ameața zilei de ieri, Gherman al nostru, băețașul cel negricios de prin Ardeal de unde va, comandant al plutonului al doilea, a dat dovadă de atâta curaj și mândrie ostășească de am rămaș uimiți cu toții.

Bietul băiat! — fiu al Ardealului, asuprit și el ca frații lui de atâta amar de vreme, nu bănuia nici pe departe că va cădea din colo de Carpați, străpuns de un pârđalnic de focos unguresc, care spărgându-i capul să-i se înfigă adânc în coșul voinicului, de ca și cum ar fi vrut să-i sfărâme inima, aprinsă de dorul libertății și a întregirii Neamului Românesc.

Și așa s'a stins din viață, mândru și plin de voinicie, acel copil ardelean, răsfățatul regimentului, înmormântat în glia strămoșească alături de camarazii plaiurilor Moldovei, ce au mușcat pământul într'u mântuirea sfintei lor Patrii, la un loc unită.

O zi de liniște presărată totuși cu ceva obuze, dintre cari unele plesnesc în apro-

piere, altele sburând prin înaltul cerului cu bâzâitul smeilor cu două sbârâitori, se duc fără de voie să se infunde în mlaștinele Jvrinezului, băgând în toate boalele gloata de furieri căruțași și bucătari ai regimentelor.

Glumim și râdem ca și cum deabia ieri am fi plecat de-acasă; voia bună e cu noi, voie de care nu neam despărțit niciodată, fie că pocneam de căldură fie că plesneam de frig.

Vițcu, Bogonos și cu Forăscu, tovarăși nedespărțiți, adăpostiți la umbra câtorva tufari de măcieș, fumând temeinic din țigaretile aduse mai eri dela Iași, se necăjesc, nevoie mare, să talmăcească bobii lui Vițcu, căzuți în afară cercului făcut din o cutie veche de carton.

Pufăind din țigareta ce cu nici un chip nu voia să ardă, fără a-și deslipi ochii de pe un bob de porumb, cocoțat sus pe un fir de iarbă grasă, pune'n palma stângă țigareta cu pricina, și'n vreme ce cu dreapta o ciuciulește vâlătuc de-i scoate pe amândouă capetele smocuri de tutun, sărind în sus și batând din palme zice: „și de aci om porni-o în altă parte“.

„Uite mă vere“, îi zice la un moment dat Vițcu lui Păpăruț, care privea cu nesaț la grămada de țigări așezate lângă grăunțele împrăștiate. „Vezi tu bobul ista

colăcit ici sus, pe bucata asta de iarbă indoită'n jos de parc'ar fi gheboșită și cu ascuțișul bobului spre asfințit. Ei bine!! asta înseamnă, „că pe sus ne vom duce spre munți, într'acolo unde ne-a tras inima dela început“.

Adunându-și în urmă grăunțele, le înoadă în basmaua-i înpuchițată, iar din grămada de țigarete îi dă vre-o două lui Păpăruț, care le și înhață pornind în graba mare spre lutăria unde-i era și grupa.

Pe la vre-o trei după masă, vre-o câțiva dintre noi facem un pic de vizită Brigadierului nostru, pe care ca de obicei îl găsim gânditor și cu luleaua între dinți.

E supărat, nevoie mare, că cei dela Divizie, după cum aflăm dela prietenul Ionel, dau mereu la știri că inamicul ar fi evacuat satul, în vreme ce recunoașterile făcute cu atâtea sacrificii omenești, de ambele regimente confirmă contrarul.

Adresându-se nouă celor veniți să-i dăm bună ziua, în vreme ce ne întinde cutia de regale din care ne servim fără de prea multă formă, ne spune așa de-odată, cum îi era obiceiul, „uite bre! ce spune Divizia la telefon — Bulgarii au părăsit Harabagiul retrăgându-se cam la vre-o opt kilometri. Voi ce spuneți la așa veste ce ne vine de colo sus — voi aceia care toată ziuica vă hârjoniți cu dâșii?

Doară eri mi-ați raportat, că două companii erau mai să se prăpădească de nu le retrăgea la timp maiorul vostru. — Ce zici mă Constantinove —, să mai trimitem vre-o recunoaștere?

Ne mai pierzând un singur moment intru în vorbă și în vreme ce dau de veste lui Ciobanu și lui Forăscu, ca să pregătească plutoanele, raportez Coloneiului că trupa fiind gata de plecare în recunoaștere, nu aștept decât ordinul.

Un soare cam galben roșcat și la care te puteai uita cu ochiul liber, se cobora a lene spre orizontul înroșit a vreme de furtună, în vreme ce compania împărțită în cele patru plutoane răspândite în trăgători scoboară valea spre satul Arabagi.

Nu apucasem a face nici câteva sute de metri, că o grindină de obuze și șrapnele să ne țintuiască pe loc, perdea de foc plină de trăsnete ce cutreera valea în lungul ei, dovedea odată mai mult cât de bune erau veștile venite de sus.

Făcându-ne una cu pământul am rămas locului până când noaptea salvatoare ocrotindu-ne sub mantia ei întunecată, ne-a permis să revenim printre ai noștri îngrijiți de soarta noastră, care și de data asta nu ne-a fost prea vitregă în afară de un mort și doi răniți.

Noaptea am petrecut-o în liniște, iar a

doua zi de dimineată un bombardament destul de intens, ne aduce un adevărat salut turcesc, cu zeci de obuze ce cad printre noi fără ca să explodeze.

Unul dintre aceste vechituri de a le Stambulului căzând pe muchea dealului, se despică'n două și lunecând până dincolo de cortul Brigadei lasă o dără de praf pe care Ichim Traian sergentul telefonist o aprinde în bataie de joc cu fițitul dela scăpărătoare.

„Fă-mă mamă cu noroc și m'aruncă chiar și'n foc“ strigă din dreapta locotenentul Nițescu, în vreme ce cu mâna dreaptă, dă la o parte pulpana mantalei descoperind o borta'n pământ cât fundul paharului de apă, pe unde se băgase unul din obuzele turcești fără ca să mai pocnească.

Vre-o câteva sburături de la obuzele cari și-au făcut datoria, erau atât de infierbântate de nu le puteai ține'n mână.

Scoborând cararea printre dealuri, oprim în dreptul unui luminiș, unde panorama nespus de frumoasă a văii fugind spre satul cu pricina, ne face să uităm pentru moment vijelia deslănțuită de cele două companii din șasezeci și cinci resirate în trăgători.

În timpul cât stăm așa, cuprinși de grozăvia desfășurată în dreapta noastră, când

tranșeele de pe deal desfăcându-se, luau formele cele mai variate, asemănătoare arborilor găunoși rostogoliți de furtună, snopii de gloanțe se abat și pe la noi răzind ofițerul din dreapta și pe Colțea Nicolae din Prisacani de spatele căruia Colonelul își răzămase harta.

Brigadierul sta neclintit urmând cu atenție înaintarea trăgătorilor, în vreme ce noi unul câte unul ne cam dam la o parte, încet și pe nesimțitele de acel loc unde în mai puțin de câteva minute, doi dintre ai noștri își primiseră hultuiala.

Retrași prin vâgăunele răpoase a le dealului spre tranșeele de unde porniserăm, cele câte va companii au lăsat totuși pe teren, numeroși morți și răniți.

Privind mai departe prin deschizătura dealului la acțiunea de înaintare, efectuată cu atâta îndămânare, urmată de o retragere și mai dibace, descoperim nu departe de locul unde ne aflam în observație, cam la vre-o cinci sute de metri în dreapta noastră, câteva corpuri omenеști lungite la pământ în pozițiile cele mai diferite.

Se încinge între noi o discuție din cele mai interesante asupra faptului, avem de a face cu morți, sau nu mai cu răniți ce nu se pot mișca din loc.

Ne uităm cu binoclurile fără a distinge cea mai mică urmă de viață. Lui Vițcu

ce sta lângă noi îi se pare că unul a ridicat mâna'n sus. Nu-i dăm nici o atenție, totuși mai în urmă, așa într'o doară ne hotărâm a trimite vre-o doi brancardieri, ca să vadă ce e cu nenorociții de ei rămași în plin câmp, în bătaia vântului și al ploaiei care începuse a cerne.

Cat ai clipi din ochi, Forăscu împreună cu cei doi brancardieri ai Companiei mergând încet și cu multă precauție se apropiau din ce în ce mai mult de camaradul din vale, cel ce mișcase din mână, și căruia noaptea umedă și friguroasă iar fi scos și ultimul suspin din corpul vlăguit de atâta sbucium.

Și'n vreme ce băeții noștri se apropiau din ce în ce mai mult de grupul celor lungiți la pământ, iar noi din departare ne întreceam în contraziceri, iată că cel din vale o rupe la fugă spre marea des-nădejde a brancardierilor în frunte cu Forăscu, porniți în goană după fugar și a noastră celora cu ramașagurile pierdute.

Mare haz am făcut de această întâmplare, întristându-ne tot atât de mult la vederea celor doi morți cu capetele zdrobite de pe targa adusă de brancardierii lui Forăscu.

Bogonos care și el venise pe lângă grupa noastră, amestecându-se în vorbă zise: „fugarul care s'a pierdut colo 'n

deal, printre sărăturile ponoarelor, trebuie să fi fost o pușlama de târgoveț care umblă cine știe de când cu fofrlica trăgând chiulul ori de câte ori trupa îi trimisă la atac“.

Invălmășala.

Mari lucruri trebuie să se fi petrecut pe la Divizie de au sunat toată noaptea la telefon după informații. În contradicția veștilor culese din alte izvoare față de acelea ale frontului, hotărârea a fost anevoioasă din cale afară.

De abea înspre ziuă, ne-a sosit și vestea luată câteva ceasuri după miezul nopții, hotărâre lugubră, la fel cu sclipitul lumânărilor în plină negreață a unei nopți friguroase de toamnă, ca din nou s'o pornim la recunoașterea Arabagiului.

Cu toate rapoartele unităților din prima linie, însângerate de morții și răniții ce au umplut valea cu vaetele lor nesfârșite, cutremurate de fiorii agoniei, punctul de crezare al comandamentului, a rămas totuși de partea veștilor culese prin alte izvoare, decât acelea oferite, prin sacrificiul neprecupețit al bieților soldați în veșnică desfășurare.

Acțiunea trebuie să înceapă la orele 10 dimineața printr'un atac demonstrativ ce urmează să fie făcut în mai multe valuri, cari odată concentrate în dosul culmilor ce se ridicau din fundul văii, să o pornească pe înseratele, în formații strânse asupra satului Arabagi cam la o sută metri depărtare.

Batalioanele în formație strânsă cu companiile în linii de coloană la distanță de 50 pași pluton de pluton cu baioneta la armă și cu încărcătoarele în cartușieră, urmau să pătrundă prin mijlocul și marginile satului până vor da de inamic spre a-i stabili poziția.

Aceasta noutate ne-a fost adusă la cunoștință în crăpatul zorilor, în loc de cafea cu lapte, al cărui gust îl uitasem de multă vreme.

Năcăjiți peste măsură, vlăguți mai rău ca gloabele cotiugelor cărând moluzul, dispuși mecanicește la ori ce după atâtea zile repetate de înfruntare a morții, aproape fără de nici un rost, manechine ce devenisem încetul cu încetul, nu ne-am fi opus nici chiar unei idei năstrușnice de a face front de inspecție, deasupra tranșeiei celei mai apropiate de gura țevilor inamicului.

Goniți și năpăstuiți de o vitregă soartă, de a juca rolul trupelor noi sosind în pri-

ma linie, atacând dimineța pentru a re-
 începe a două zi, după o retragere făcută'n
 timpul nopții, ne asemănăm în toată pu-
 terea cuvântului cu plutonul de soldați
 schimbând din când în când steagurile
 și reprezentând astfel la operetă, când
 plecarea, când întoarcerea regimentului
 din luptă.

Intr'o veșnică alergătură, ziua spre vale,
 noaptea la deal, urmăriți ca de umbră, de
 trăsnetele obuzelor germane, lăsăm de fie
 care dată în urma noastră, prieteni scumpi,
 cunoștințe din copilărie, camarazi de arme,
 cu ochii zgâiți la soare și întinși petru ve-
 cie pe coasta rece și uscată a dealului.

Câte-va momente mai înainte, dimineța
 la pornire, apoi în răspândire, schimbăm
 unii cu alții gânduri grele, idei surzătoare,
 fără a ne da seama de cecece devenisem:
 un fel de izolați ai lumii civilizate, având
 acea misiune mecanică de a ne sacrifica în
 acelaș fel, până la cel din urmă om.

Și așa s'ar fi întâmplat și cu noi cei
 din fiertura fără de sfârșit, dacă ar fi fost
 să rămânem multă vreme încă prin acele
 locuri prăpădite de uscăciune, stropite însă
 din belșug cu sângele fraților noștri, eroi,
 cu adevărat necunoscuți ai frontului Do-
 brogean.

Tactica generalisimului nostru ținând
 dușmanul superior la număr, înclieț de

pozițiile ocupate, mai două luni încheiate, motivează până la un punct suferințele noastre supra omenești, pe care de altfel soldatul nostru le-a îndurat cum nu-și poate închipui mintea omenească.

În jurul comandantului de Batalion, ca puii sub aripile proteguitoare ale cloștei, atenți și fără ciripiri ascultăm slova ordinului venit de sus, ordin apăsător și fără de nici o căldură, ce aproape te strivește sub cruda-i realitate ce la fiecare cuvânt te apasă tot mai mult pe umerii și așa prea încărcăți.

Compania află și ea că nu-i de glumă, băeții mă privesc holbând ochii de ca și cum ar voi să mă întrebe de nu cumva e vre-o greșală la mijloc.

Bieții băeți, — nu mai pricep nimic din sforăria pe care o facem de mai bine de douăzeci de zile; avansăm ziua, ca la noapte să ne înturnăm iar de unde am plecat; un fel de păcăleală pentru bulgari, după însăși vorbele lui Forăscu care răzâmat de lopata-i nedespărțită, urmărea cu multă atenție explicația ordinului de atac.

După ce mâncăm bine, iar trupei i-se dă partea dublă de vin, ca pe timp de grea încercare, echipați de luptă mare, mai sprinteni și cu mantaua în bandulieră, împărțiți pe sectoare încet și cu multă

socoteală de-a lungul hârtoapelor, ne strecurăm până sub creasta dealului pe care o încălecăm sub un viu bombardament, cam pe la orele unu după amiază.

Cu trupa desfășurată'n trăgători, cu două plutoane înainte, al treilea și al patrulea la vre-o două sute de metri în urmă, înaintăm prin ploaia de obuze de care mai nu ne sinchisim.

Obuzele cad mereu, în vreme ce trupa în sărituri din ce în ce mai repezi ajunge mai fără de pierderi a se adăposti, în dosul dealului acoperind în întregime vederea asupra Arabagiului.

Aghiotantul Batalionului Lt. Ștefănescu ducând un raport de felul cum s'a făcut înaintarea, lovit de un glonte de șrapnel în podul piciorului, căzut în genunchi îmi predă ordinul pe care îl și expediez mai departe cu unul din oamenii de legătură.

Plutoanele înaintează și de-abia am timp a-i strânge mâna, pentru a o porni mai departe la locul meu între șirurile de trăgători.

La o cotitură a drumului șerpuind printre ponoare la vale, dau de oamenii mei de legătură, dintre care pe unul îl și trimit într'ajutor lui Ștefănescu ca să-i fie de sprijin până la primul post de ajutor.

Un snop de obuze, amestecat cu șrapnele ce cădeau ca ploaia din văzduh,

incadrează drumul mai dinainte reperat și îmi slujește oamenii de legătura ce mă urmau prin cotiturile întortochiate cam la vre-o douăzeci de pași în urmă.

Bieții băeți!! Cantacuz și cu Eugen Vasiliu duși seara pe brancarde spre posturile de prim ajutor, subți de sete în dogoarea unui soare arzător, cu trupurile sfârtecate chiftind de sângele purpuriu pământul însetat de atâta uscăciune, au mai avut puterea supra-omenească, în acele clipe de durere, lipsite de orice alinare, să mai spuie brancardierilor că pelerina de ploaie și termosul trebuiesc duse mai întâi d-lui Locotenent, că poate la noapte să aibă nevoie de ele.

Și așa, sufletul soldatului român a biruit și de astă dată suferința corpului așteptând în spasmele morții întoarcerea sanitarului repezit până în vale unde se oprise compania și pe care, nu a mai găsit-o.

Licăriri sufletești de limpezimea cristalină a izvorului dela munte nu se găsesc decât în inimile acelor, cari departe de orice înrăurire nesănătoasă a centrelor întru totul înstrăinate, au trăit în totalitatea însușirilor atavice, păstrate din tată'n fiu în toată curățenia lor.

Profit de ocazia ce mi se prezintă, mai multe gropi de obuze înșirate, pentru a

mă apropia de cele două plutoane adăpostite în dosul crestei, unde se concentrase întreg Batalionul.

Așezați cu spatele spre inamic și adăpostiți de păduricea ce îmbracă culmea nu prea înaltă, ofițeri și trupă așteptăm cu îngrijire asfințitul soarelui pentru a o porni asupra satului.

O sbârnăitură puternică urmată de altele, căzând ca din văzduh de o tărie necunoscută, mortiere din cele groase scormonind pământul în gropi mai cât ghețariile de mari, ne saltă dela pământ, pentru ca mai apoi să ne improaște cu mii de pietricele ce cad ca grindina, din înaltul cerului. Sburăturile au făcut un adevărat prăpăd printre noi ceia, mic cu mare, adăpostiți la poalele huceagului.

Sergentul de la mitralieră cu mâna smulsă din cot, în brațele lui Gazi scrâșnind de durere, cade leșinat cu vorbele'n gură: „Nu-mi lăsați femeia și copiii pe drumuri!”

În afară de orice posibilitate omenească de vre-un ajutor fie el cât de mic, pironiți în acest ungher unde am poposit fără de vestea inamicului, ne uităm neputincioși la bieții noștri răniți cărora cu fiecare picătură de sânge, li se scurge și câte un fir de viață.

Bietul Vițcu al nostru rămas în urma

celor două plutoane este surprins de o schijă năprasnică care-l culcă pentru totdeauna la pământ, închizându-i ochii și glasul limpede și duios al țăranului român bland la suflet și neprefăcut.

Intr'un târziu sosește și colonelul Arghir din 65 Infanterie, de la care aflăm că e vorba de un atac ce se dă pe toată linia.

Hotărât cum era maiorul nostru, fără de un pic de teamă cu gândul concentrat asupra acțiunii ce în mintea sa începuse a fi executată, strigând: „De-acu gata băeți“ o și pornește spre drumușorul ce deschidea trecerea spre Arabagi.

În linii de plutoane la cincizeci de pași distanță unele de altele, companii după companii, patru la număr, cu baioneta la armă piedica la dreapta, cu teaca învălită în petice, într'o liniște mormântală pătrundem până 'n mijlocul satului.

Nimeni nu șoptește macar, nu se aude nici un sgomot în afară de foșnăitul trupei în mers ce se amestecă cu geamătul tunului din depărtare.

Arma'n cumpănire, aplecați înainte, de ca și cum am voi să pătrundem cu o clipă mai iute amurgul ce parcă ziduește în față, pătrundem din ce în ce mai mult, urcând povârnișul printre șirurile de case dărâmate și zaplazurele grădinilor bortilite,

pană 'n inima satului, împiedecându-ne de cadavrele bulgarilor răpuși de focul tunarilor noștri.

Ajuns cu plutonul al doilea în dreptul tranșeelor din susul satului presărat încă cu morți, în vreme ce Voinescu și cu Palade trec de culmea satului, primesc focuri bine nutrite din dreapta cam dela vre-o cincizeci de metri, la cari răspund în data mare cu plutoanele înșirate pe marginea șoselei.

Dominând astfel de sus și din coastă tranșeele ce nu erau mai departe de câteva zeci de metri, vedem bine cu ochii liberi cum descresc din ce în ce mai mult licăririle luminoase ale armelor ce se îndepărtează tot mai mult spre norocul companiei a doua rămasă complet izolată.

Profit de această pauză binevenită așa pe neașteptate pentru a examina situația și a trimite să se facă legătura cu companiile dinainte și cu celelalte trupe din batalion lăsate în urmă.

Continuând focurile pe care le întetesc din ce în ce mai mult, unul dintre oamenii de legătură ne aduce vestea că trebuie să ne retragem ca și celelalte companii cari s'au scurs pe vale.

Atâta vorbă a fost de ajuns pentru ca să pricep situația în care mă găseam și din care trebuia să scap cât se poate mai repede.

Intre timp Cădere și cu Gazi de pe pozițiile alese de mai dinainte cu grupul lor de mitraliere fac un adevărat măcel printre trupele inamice cari încercau o învăluire.

Rămas locului și apărând cu focuri partea din dreapta a șoselei, aflu dela soldații celorlate companii, ce coborau în graba mare șoseaua spre punctul de unde plecasem, că venise ordin de retragere.

Pișcătura ce o simt în brațul stâng urmată de o umezeală cleioasă cam căldică, adunată în palma stângă, nu-i altă ceva de cât urma glonțelui prin care sângele s'a prelinș dea lungul brațului.

Momentul nu-i tocmai plăcut și după ce printr'o mișcare mai bruscă mă conving că brațul se mișcă tot așa ca și înainte o pornim și noi după ceilalți la vale.

Intoarcerea a fost mai grozavă și drumul ce l'am făcut noi cei câțiva rămași înmănușiați la un loc, mergând mai mult pe brânci de cât în picioare, nu suferă descriere.

La un moment dat când pericolul devenise mai mare, iar când sunetul gloanțelor din urmă și din coaste zăngăneau pe acoperișurile caselor mai rău de cum bate grindina, când livezile prin care treceam în goana mare sunau de loviturile repetate a le gloanțelor ca pocănitul cio-

canului bătând toaca, imprăștiati de nevoie fugeam care în cotro numai să nu cădem în ghiarele fiarelor ce ni se luase pe urme.

Si așa, încă o dată mi-a fost dat să constat cât e de mare deosebirea din punct de vedere a rezistenței pe care o prezintă țaranul față de orașan.

Bine clădit cum sunt, voinic în toată puterea cuvântului, hrănit, tot atât de bine, deprins cu toate sporturile și mai ales cu vânătoria care, cere sforțări însemnate, eu comandantul de companie am admirat rezistența fără de seamă a soldatului român, care, cu toată încărcătura ce o avea trecea cu iuțea fulgerului tot soiul de obstacole după ce mai întâiu ne dădea nouă celora dela orașe câte un sprijin salvator.

Ajunși la margine de tranșeie, după ce mai întâiu ascultăm de vorba ce se aude din colo de mal, ne prăvălim într'ansa mulțamind lui D-zeu și Maicii Domnului că și de data aceasta am scăpat ca prin minune dintr'un adevărat măcel.

Răgoz, țiganul nostru cobzar, prieten din grupul lui Bogonos, venea cu noi urcând dâmbul, când deodată plesnit de un glonte drept în inimă, fără a spune macar „Valeu“ se răstoarnă la pământ, în vreme ce noi ne prăvăleam în tranșeie.

Bogonos spart de un vârf de baionetă la pulpa piciorului stâng, tolănit de-a-lungul tranșeiei, făcea spume la gură blestemând spurcăciunile de bulgari cu baionetele lor cu dinții ca de ferestruu.

Plin de sânge, de par'că ar fi înjunghiat porcul în ziua de Ignat și cu cracul pantalonului suflecat până peste genunchi, repetând mereu printre dinți cuvântul de — „Iaca sat părăsit“ scotocea împreună cu Gherman prin sacul de pesmeți ce-i atârna de gât, petica cu care să înțapească de rană bucata de brusture sciorâtă de undeva de Forăscu.

Mahnit până'n adâncul sufletului de cele întâmplate, Ciobanu mai că nu vorbește făcându-și cruce când cu stânga când cu dreapta, ca omul ce nu mai pricepe la nimic din cele câte vede, privește fără să clipească peste malul lutos la corpul neînsuflețit al bietului Răgoz, care mai eri împreună cu Vițcu îi țineau de sprijin în patrulare când pe o parte când pe cealaltă a flancurilor.

Acum după ce ne-am recules puțin din această zăpăceală care, datorită unui noroc fără de seamăn nu ne-a produs decât pierderi suportabile, față de semeția întreprinderii, ne dăm bine seamă de erorile comise de a ne fi băgat în formație strânsă, într'un sat necunoscut și

neexplorat în deajuns de trupele noastre.

Primele descărcături s'au produs în amurgul serii și asupra unei trupe ce înainta în formație strânsă neavând decât ordinul de a pătrunde cu baioneta la armă într'un sat quasi părăsit, dar care în realitate era ocupat.

La un loc împreună cu Forăscu, Voinescu, Gherman și maiorul nostru așteptând soldații ce se adunau unul câte unul dealungul tranșeelor, fumam țigări peste țigări, fără a bănuși măcar că peste două zile părăsind aceste meleaguri afurisite, regimentul va porni spre munte. . . .

BCU Cluj / Central University Library Cluj

* * *

Aceasta lucrare fidelă întru totul notițelor mele luate zi cu zi, ceas cu ceas la plecare, pe drum, în haltele nesfârșite în luptă, în acele momente când viața nu atârna decât de un fir de păr numai, mi-au dat puțința, ca acum după doisprezece ani dela întâmplarea lor și după altele tot atât de tragice ce au trecut de atunci în coace, să le pot coordona, redând aceea viață pe cari au trăit'o luptătorii noștri, în clipele grele a le neamului, clipe care pe acele timpuri nu erau mai puțin însemnate ca acele cu adevărat groaznice din preziua

măreții lupte de la Mărășești când cerbicia Teutonă a fost înfrântă de avântul fără de seamăn a soldatului român.

Spiritul de jertfă dublat de aceea modestie înăscută a neamului acestuia, oglindă adevărată a sufletului țaranului nostru român în decursul veacurilor, trăiește de o potrivă de măreț, atunci când țara îi cere sacrificiu, fie că mânuiește buzduganul sau seceră cu mitraliera.

Increzător în steaua cea sfântă pe care o vede, fără însă ca s'o cunoască, printre miile sclipitoare înfipte în bolta senină a cerului, plin de încredere că aceea-i scris în minte îi scris și'n frunte, merge înainte fără de încetare într'acolo unde-i sortit ca să se ducă, fie că-i sătul fie că-i flămând.

Bland la suflet, milos din cale afară, groaznic și fără de seamăn în luptă, odată nevoia isprăvită, redevine acelaș Gheorghe Vasile sau Neculai de când s'a pornit de acasă la mobilizare.

Prietenos, glumeț de felul lui, șăgalnic mai ca un copil alintat, viața câmpului între flăcării satului o continuă la fel cu aceiași tărie, sinceritate și vioiciune cu camarazii grupului, companiei sau batalionului, împărțind laolaltă cu ofițerimea, căreia îi păstrează în acelaș timp tot respectul în momentele de înălțare sufle-

tească, ca și în timpul greutăților atât de apăsătoare a nevoiilor.

Numai acela care i-a cunoscut în deaproape trăind cu acești copii ai câmpului, viața cu adevărat camaraderească, numai acela poate pricepe mândria ostășească cu respectu-i fără de seamăn, impusă cu atâta hotărîre pe toate fronturile și în toate ocaziunile, dușmanului de toate neamurile cu care a fost nevoit ca să se măsoare.

Plăieșul lui Ștefan cel Mare, Curcanul de la șapte zeci și șapte, Soldatul care a făurit România Mare, începând cu Dobrogea și Carpații, sfârșind cu Oituzul, Mărăștii, Mărășeștii și Tisa, este acelaș Gheorghe, Neculai sau Vasile în decursul veacurilor.

CUPRINSUL

	Pag.
PARTEA I-A.	
Plecarea	5
PARTEA II-A.	
În tabără	29
PARTEA III-A.	
În luptă	54
PARTEA IV-A.	
În tranșeu	84
Pe coclauri	119
Invălmășala	141
